

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

35E JAARGANG

WOENSDAG 24 MEI 1950

No. 1724

COMMISSIE VAN REDACTIE:

*Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;
F. de Vries; C. van den Berg (secretaris).
Redacteur-Secretaris: A. de Wit.*

Assistent-Redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

*J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen; R. Vandeputte;
F. Versichelen.*

*Gegevens over adressen, abonnementen enz. op de laatste
bladzijde van dit nummer.*

INHOUD:

	Blz.
De artikelen van deze week	403
Sommaire, summaries	403
Het plan Schuman door <i>Mr K. P. van der Mandele</i>	404
De organisatie van de handel door <i>Dr. J. Buter</i>	405
De visserij na de bevrijding door <i>A. G. U. Hildebrandt</i>	407
De huidige situatie van de Belgische landbouw door <i>A. P. Verkinderen</i>	410
De zekerheid van de statistische methode door <i>H. Ferro</i>	412
Boekbespreking:	
<i>Dr J. J. J. Dalmulder: Het verband tussen de bevolking, het nationale inkomen en de kapitaalgoederenvoorraad, bespr. door L. M. Koyck</i>	414
Aantekening:	
<i>Pessimisme met voorbedachten rade in Denemarken</i>	415
Geld- en kapitaalmarkt	416
Statistieken:	
<i>Overzicht van de ophrengst der Rijksmiddelen</i>	417
<i>Bankstaten</i>	418
<i>Stand van 's Rijks Kas</i>	419

DEZER DAGEN

ging de gedachtenwisseling over het plan Schuman-Monnet als een lopend vuurtje rond. Men zou zeggen, dat velen op veel plaatsen klaar hebben gezeten om over een plan, dat op reëel gebied lag, te ontvlammen. Ook de Britse Minister-President, die eerst de vingers wat veraf hield, heeft thans instemmende aandacht betuigd, of, met een woord van Rimbaud: „je brûle, comme il faut”.

Helemaal comme il faut vindt de Nederlandse Regering het volgens haar jongste nota nog niet in Indonesië. Haar geestdrift voor het bereikte vlamt bepaald niet; eerder kan men zeggen, dat ze met moeite smeulende wordt gehouden.

In een vergelijkbare toestand, op ander gebied, blijft de Engelse Regering. Zijn de rapporten over de partijconferentie juist, dan is besloten de vuren in te rekenen. De vlammen onder de nationalisaties worden gedoofd, die onder de nationalisatie van ijzer en staal in elk geval laaggedraaid. En alle eventueel resterende gloed zal geconcentreerd worden in een klein huiselijk lampje: de kosten van levensonderhoud.

Daarbij zal men ook sterk gaan letten op de kosten van een eigen haard. Een recent rapport heeft aangetoond, dat de kosten van een middenstandswoning — £ 1.326 voor „three bedroom council houses” — £ 79 meer beliepen in October 1949 dan in 1947. Waarschijnlijk zal bij de, eens, komende verkiezingen wel een economisch-historicus verrijzen, die voorreken, wat eens het kasteel kostte, dat volgens het spreekwoord eens eens Engelsmans woning was.

Sensationeler nog in de Verenigde Staten: „Skyrocketing prices for many materials have thrown the home building industry in New York and throughout the nation into confusion” meldt de New York Times van 19 Mei jl. Er is weer een grijze markt voor bouwmaterialen; de hoop van velen: „ik zag het huis waarin zij zouden wonen”, zoals van Heerikhuizen zuiver aangeeft, wordt tot as, grauwer nog dan deze markten.

En als de huizen eenmaal zullen staan, zullen zij dan niet „gezegd door de oorlogsvlam” weer verdwijnen. Aan Westelijke zijde heeft men recent zeer gezwoegd, om dat naar beste weten te voorkomen. Zowel in het economische als militaire vlak heeft men coördinaties verder doorgezet. Canada is benaderd met het verzoek een werkzaam aandeel te nemen in de „Organisation for European Economic Cooperation”. Belangrijkst van al wellicht voor het Westen: de Amerikaanse Minister van Buitenlandse Zaken, Dean Acheson, heeft formeel medege-deeld, dat de Amerikaanse belangstelling in Europese Zaken niet zou eindigen met het aflopen van het Marshall-plan.

Haast in gloed raakt de New York Times, 21 Mei: „One cannot point to any post-war period of a week or ten days in which so much was accomplished”. Zou er warmte genoeg zijn om zelfs de eens diepgekoelde plannen voor een Europese betalingsunie te doen ontdooien? Groot-Brittannië moge nog niet de indruk wekken het plan te koesteren, het verkilt althans niet meer.

Intussen blijft de nijvere Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties, met de bedoelingen van een heer, op reis heeft hij een vonk voor een vredesvuur meegekregen uit Moskou of slechts een nieuw, vlammend pamphlet?

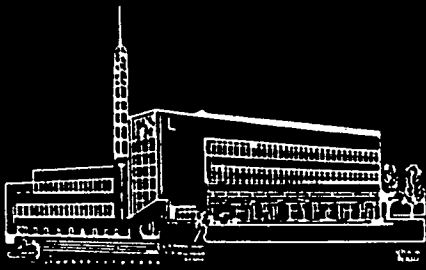
EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.
Gevestigd te 's-Gravenhage

ADMINISTRATIEKANTOOR DORDRECHT - BELLEVUESTRAAT 2, TELEFOON 5346

Personeels-Pensioenverzekering

verschafft directe fiscale beparing — afschrijving van toekomstige lasten — blijvende sociale voldoening
Vraagt U eens welgedocumenteerd advies aan ons
BUREAU VOOR COLLECTIEVE CONTRACTEN.

HAV BANK - SCHIEDAM

**COLLECTIEVE
PENSIOEN-VERZEKERING**

Pakster-bonnen

en alle andere soorten genummerde controlebonnen, die in een modern bedrijf noodzakelijk zijn, worden in ons sterk gespecialiseerd bedrijf op de goedkoopste wijze en volgens de meest doeltreffende systemen aan rollen of in zigzaggevouwen pakken vervaardigd en, al dan niet in combinatie met praktische apparaten en automaten, geleverd door de

Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij

H. A. M. ROELANTS

**Afdeling Speciaaldrukwerk
Postbus 42, Schiedam**

R. Mees & Zoonen

Anno 1720

Bankiers & Assurantie Makelaars

Rotterdam

's-Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen
Amsterdam (alleen Assurantie)

Gevestigd

ACCOUNTANTSKANTOOR

Drs. W. B. BORRIE

OUD-RIJKSACCOUNTANT

Lid van de Vereniging van Academisch Gevormde Accountants

ACCOUNTANCY - BELASTINGZAKEN
OORLOGSSCHADEN

Kantoor: voorlopig Stadhoudersplein 2a, Rotterdam. Tel. 48155

Nederlandsch-Indische Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

*Aan dit nummer is een inlegvel
toegevoegd van*

**DE WESTER
BOEKHANDEL**

Nieuwe Binnenweg 331B
te Rotterdam

met papier geïsoleerde kabels
voor zwakstroom en sterkstroom

koperdraad en koperdraadkabel

Kabelgarnituren, vulmassa en olie

NK F

**N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK
DELFT**

DE ARTIKELEN VAN DEZE WEEK.

Mr K. P. van der Mandele, *Het plan Schuman*.

Schuman's voorstel is de enige logische weg om de taak van het Westen: 1. het eigen gebied op te bouwen, 2. het Atlantic Pact te verwezenlijken, 3. Truman's Point IV gemeenschappelijk uit te voeren, in daden om te zetten. In een supernationale integratie der Europese kolen-, ijzer- en staalindustrie ziet schr. de garantie, dat het Westen zich uit zijn lethargie gaat bevrijden.

Dr J. Buter, *De organisatie van de handel*.

De handel is in het algemeen in veel mindere mate georganiseerd geweest dan het geval was met bijv. de industrie en de landbouw. Mede dank zij de Woltersomse organisatie en onder de drang der omstandigheden zijn echter de verschillende takken van handel thans beter georganiseerd dan vóór de oorlog. De organisatie van de handel verkeert momenteel in een overgangsstadium. Naast de vakgroepen bestaat een groot aantal vrije organisaties. De handel moet al het mogelijke doen om zijn vrije organisaties te versterken, wil hij in staat zijn zijn essentiële functies ook in de toekomst tot hun recht te doen komen. Anderzijds is het noodzakelijk, dat van overheidswege meer aandacht wordt geschonken aan overleg met vertegenwoordigers van handelsorganisaties.

A. G. U. Hildebrandt, *De visserij na de bevrijding*.

Na de internationale betekenis van de zeevisserij te hebben aangegeven, wijst schr. er op, dat langzamerhand het stadium wordt bereikt, waarin het nodig wordt om de visgronden te verdelen en tegen roofbouw te beschermen. Van een onbepaalde uitbreidingsmogelijkheid der zeevisserij is n.l., met name op het Noordelijk halfrond, geen sprake meer. Vervolgens schetst schr. de ontwikkeling van de Nederlandse visserij na de bevrijding, daarbij de nodige aandacht schenkend aan de problemen, waarmee de Nederlandse visserij momenteel te kampen heeft. De visserij is in verschillende opzichten (het onderwijs, de voorlichting en de toepassing van het wetenschappelijk onderzoek) achter gebleven bij de Nederlandse landbouw. Na de bevrijding is er echter een verblijdende vooruitgang te constateren.

A. P. Verkinderen, *De huidige situatie van de Belgische landbouw*.

In landbouwkringen overheerst de mening, dat de Belgische landbouw zich in een ernstige crisis bevindt, die de depressie van het begin der dertiger jaren in scherpte benadert. De huidige situatie aan een onderzoek onderwerpend, komt schr. tot de conclusie, dat de grotere bedrijven, wier inkomen grotendeels voortvloeit uit de beschermde tarwe- en suikerbietcultuur, er nog betrekkelijk goed voor staan. De klein-landbouwers, wier inkomen grotendeels van veeproductie afhankelijk is en die weinig rechtstreekse steun van de Regering ontvangen, hebben daarentegen terecht reden tot ongerustheid. Mocht de huidige toestand aanhouden, dan kunnen meer ingrijpende maatregelen nodig zijn om een billijk inkomen aan deze bevolkingsgroep te verzekeren.

H. Ferro, *De zekerheid van de statistische methode*.

De eisen, waarop de objectiviteit van de statistische methode berust: standaardisering van de gebruikte termen, eenduidige omschrijving van het universum, draagkracht van de wiskundig exacte methoden, zijn in de praktijk nooit geheel vervuld. Veel van de onvolmaaktheden, die wij op het ogenblik nog signaleren, hangen samen met het feit, dat de statistiek zijn definitieve plaats nog moet vinden.

SOMMAIRE.

Mr K. P. van der Mandele, *Le plan Schuman*.

La proposition Schuman est le seul chemin qui conduit à la réalisation de la tâche de l'Occident: 1. la reconstruction; 2. la réalisation du Pact Atlantique; 3. l'exécution, en commun, du point IV de Truman.

Dr J. Buter, *L'organisation du commerce*.

Le commerce doit faire tout son possible pour fortifier ses organisations libres. Il est nécessaire que les pouvoirs publics consultent plus fréquemment les représentants des organisations commerciales.

A. G. U. Hildebrandt, *La pêche après la libération*.

Après avoir précisé l'importance internationale de la pêche maritime, l'auteur préconise qu'à la longue il devient nécessaire de faire le partage des eaux et de protéger la reproduction. Ensuite l'auteur traite du développement de la pêche néerlandaise depuis la libération et de ses problèmes.

A. P. Verkinderen, *La situation actuelle de l'agriculture belge*.

Dans les milieux agricoles l'opinion domine que l'agriculture belge se trouve aux prises avec une crise grave. Analysant la situation actuelle l'auteur conclut que la position des grandes entreprises n'est pas encore tellement compromise. Par contre, les petits fermiers ont toutes les raisons pour s'inquiéter.

H. Ferro, *La certitude de la méthode statistique*.

Les exigences, sur lesquelles repose l'objectivité de la méthode statistique, ne sont jamais complètement remplies dans la pratique. Maintes de ces imperfections sont dues au fait que la statistique doit encore trouver sa place définitive.

SUMMARIES.

Dr K. P. van der Mandele, *Schuman's plan*.

Schuman's proposal is the only logical way in which Western Europe will achieve its task: 1. to build up its own territory, 2. realization of the Atlantic Pact, 3. carrying out jointly Truman's Point IV.

Dr J. Buter, *Organization of trade*.

Business-men must strengthen their free organizations as much as possible. It is essential that the authorities pay more attention to consulting representatives of trade organizations.

A. G. U. Hildebrandt, *The post-war fishing industry*.

After outlining the international importance of the sea-fishing industry the writer points out that it becomes gradually necessary to divide the fishing grounds and to protect them against premature exhaustion. The post-war development and problems of the Netherlands fishing industry are also discussed.

A. P. Verkinderen, *The present position of Belgian agriculture*.

In agricultural circles the opinion is held that agriculture in Belgium is passing through a serious crisis. Reviewing present conditions the writer concludes that the position of the larger undertakings is relatively favourable. The small farmers, however, have rightly reason for uneasiness.

H. Ferro, *Certainty of the statistical method*.

The demands on which the objectivity of the statistical method is based are never fully complied with in practice. Many of the imperfections result from the fact that statistics are yet to find their definite place.

HET PLAN SCHUMAN.

Enkele jaren geleden schreven wij in dit blad, dat sommigen al na de eerste wereldoorlog tot de conclusie gekomen waren, dat de *politieke* vrede afgedaan had en door een *functionele* vervangen diende te worden. Wij meenden, dat de tijd rijp geworden was, dat een vredesconferentie, vooropgesteld dat het mogelijk zou zijn haar tot stand te brengen, door de vraag beheerst diende te worden: „Wie doet wat?” in plaats van: „Wie krijgt wat?”

* * *

Na 1918 ontstonden aan de Oost- en Zuid-Oostgrens van Duitsland door gebiedsafstand, grensverhuiving en bevolkingsovergang diverse nieuwe staten, die als een „cordon sanitaire” rondom het Duitse Rijk gedacht waren.

Feitelijk ontdekte men al bij de geboorte, dat deze nieuwe onafhankelijke staten weliswaar politiek zelfstandig waren, maar dat zij net als te voren in de Duitse actie-radius lagen. Benes, de Tsjechische realist bij uitnemendheid, zeide daarvan herhaaldelijk: „Notre coeur est avec la France, notre bourse avec l'Allemagne”.

Langzaam won het inzicht veld, dat de jonge staten geen veiligheids gordel waren tegen de economische expansie, de „pénétration pacifique” van de vroegere vijand en dat de politieke grens tot het verleden behoorde, daar zij de regionale verbondenheid niet verbreken kon. Men begon in „région économique” en „Wirtschaftsraum” te denken, wat Hitler noopte alle gebieden, die de Duitse economie bestreek, als „Lebensraum” te willen veroveren.

Geen wonder, dat de overwinnaars na de tweede wereldoorlog wijzer geworden waren en zich hun hoofden, tenminste in het Westen, niet meer over geographische annexaties braken. Men beknotte onmiddellijk de economische activiteit der Duitsers door een vèrgaande ontmanteling van strategische industrieën; een drastische beperking van sommige bedrijven; een verbod voor het vervaardigen van bepaalde synthetische producten en door het Ruhr-Statut, waarvan de strekking en de betekenis lang een vraagteken leken. Verder werd onder auspiciën der Amerikanen „Militärgesetz 75” afgekondigd, het Europese verlengstuk van de Sherman-Act, dat de „decartellisation and deconcentration” van het Duitse bedrijfsleven beoogde.

Ingrijpender en radicaler kunnen de functies van een volk haast niet beknoot worden dan door deze interne grenstrekking. Welke gevolgen hieruit voor de omringende landen, overwinnaars en overwonnenen, ja voor de gehele wereld, zullen voortvloeien, zal de practijk leren. *Eén* ding hebben wij aan den lijve moeten ondervinden: terwijl de *externe* gebiedsuitbreiding of gebiedsinlijving het bestaan van het individu aan weerskanten niet of heel weinig aantastte (Norman Angell noemde de grensveranderingen na 1918 „a mere change of administration”) ondermijnt de *interne* grens de existentie van honderdduizenden in het overwonnen land; doemt hen tot werkloosheid of dwingt hen tot emigratie of omschakeling en noopt tévens de omringende landen zich aan deze gewijzigde structuur aan te passen. De *interne* grenstrekking heeft in wezen dezelfde uitwerking als een oorlogsverklaring: door een plotseling ophouden van oude organisch gegroeide relaties en integraties tussen vriend en vijand, moeten de nationale economieën bewust in andere banen gestuurd en met geallieerde volkshuishoudingen gecoördineerd en versmolten worden.

De gedwongen *passieve* inschakeling van ons bedrijfsleven in de Duitse oorlogsvoering ligt nog vers in ons geheugen en de nadelige gevolgen daarvan ondervinden wij dagelijks. Hadden wij het geluk gehad *onbezet* te blijven, dan was onze economie een *actief* onderdeel van de „Allied Economic High Command” geworden en dan had zich stellig ook in ons land al tijdens de oorlog de industrialisatie

voltrokken, die nu aan Amerika en Engeland zulk een geweldige voorsprong geeft.

Wij noemen met opzet Engeland, daar wij aanwijzingen te over hebben, dat dit land al in 1939 een blijvende structuurverandering voorzag en daarom naar een bewuste decentralisatie en industrialisatie van zijn imperium streefde, terwijl de Verenigde Staten zich in de eerste plaats op de grootscheepse aanmaak van oorlogsmateriaal instelden. Men kan o.i. niet zeggen de nadruk leggen op *dit* verschil van inzicht (daarbij in het midden latend of Amerika's natuurlijke ontwikkeling een ander inzicht toelaat), want het gehele Duitse vraagstuk en de gehele functionele grenstrekking is hiermede ten nauwste verbonden.

Voor de Amerikanen, wier productie-apparaat op Europa als „a single economic market” ingesteld is, kan het neerlaten van het ijzeren gordijn en de beknutting van de Duitse activiteit alleen een nadelige uitwerking hebben, die zij menen te kunnen verzachten of omzeilen door het aanmoedigen van kolonies en het bevorderen van een vrijer geld- en handelsverkeer. Teveel heeft men in 1945 uit het oog verloren, dat het „level of industry plan for Germany” automatisch ook het economisch niveau der omringende landen moet beïnvloeden, waarvoor het wegnemen van handelsbelemmeringen geen uitweg kan brengen.

Wij allen kennen de vèrgaande industrialisatieplannen der diverse Europese staten, die een gedeelte van het Duitse productie-apparaat naar zich toe willen trekken. Inderdaad hebben Frankrijk en Engeland (en ook Amerika) gedeelten van Duitse industrieën naar hun landen overgeplaatst, maar dit is niet meer dan een druppel op een hete plaat en kan de sterilisatie van Europa niet voorkomen.

Gesteld, dat het mogelijk zou zijn om alle op Duits territorium verboden of ontmantelde fabrieken enkele tientallen kilometers Westelijk van Ruhr en Saar weer op te richten, dan nog zouden zij in de uitstralingsradius van deze grondstoffengebieden liggen, wat feitelijk op een Duitse economische opmars naar de kusten van de Atlantik zou neerkomen, daar men hiervoor toch Duitse arbeidskrachten op grote schaal zou moeten aantrekken en tewerkstellen. Het zou hetzelfde zijn, alleen in een andere vorm.

De enige uitweg blijft o.i. daarom een doelmatige decentralisatie van West-Europa en daar men de mijnen van Ruhr, Saar en Lotharingen niet kan verhuizen, zal men trachten soortgelijke erts- en kolengebieden in andere werelddelen te activeren en rondom deze de daarbij behorende industrieën te ontwikkelen. Men spreekt nu al van de „Afrikaanse en de Indische Ruhr”.

Deze idee, hoewel pas bewust na de tweede wereldoorlog door Engeland toegepast, ontstond omstreeks 1925 als gevolg van Spethmanns' these „der länderkundlichen Fernwirkung”. Dat ook de Engelsen hiervan een diepgaande studie gemaakt hebben, bewijst hun controle op *die* Duitse ondernemingen, die in Noord-Afrika en Spanje aanvullende ertsgebieden exploiteerden, die voor de *Duitse* of een *andere* Ruhr van doorslaggevend belang zullen blijken te zijn.

Wie vanaf het Rijk van Bismarck (en welke Rotterdammer had hiertoe geen aanleiding?) de ontwikkeling der Westeuropese kolon-, ijzer- en staalindustrie gehad heeft, die kan zich, ook zonder de interne geschiedenis dezer staaldynastieën te kennen, niet aan de indruk onttrekken, dat dit gehele grondstoffen- en industrieëncomplex zo nauw met elkander verbonden is, dat zelfs oorlog een absolute scheiding konden en kunnen tweebrengen. De draden van dit reusachtige spinnweb liepen over de gehele wereld.

Alfred Krupp en Mannesmann waren de exponenten van de organische samensmelting van ijzer en kolen met Spanje en Noord-Afrika; Hugo Stinnes met Luxemburg en België; August Thyssen met Nederland; Wilhelm von

Stumm en Röchling met Frankrijk. Maar ook onderling door de belangen zo samengevlochten, bijvoorbeeld van het „Rheinisch-Westfälisches Syndikat”, het „Comité des Forges”, het „Roheisen- und Stahlverband”, dat, hoe uiteenlopend en concurrerend de belangen soms mochten zijn, zij elkander op het een of ander gebied of in de een of andere uithoek van de wereld toch weer ontmoetten en aanvulden (bijv. Engelsen en Duitsers in het Japanse Mitsui-concern en in de Brits-Indische Tata-staalwerks).

Geen wonder, dat omstreeks 1928 het plan ontstond om „onontwikkelde gebieden” gemeenschappelijk te explooreren, bijv. in de vorm van „mixed chartered companies”. Men dacht toen aan een gedemilitariseerde zône in Centraal-Afrika. Van de vroegere Duitse ambassadeur Von Kuhlmann, nauw gelieerd met het „Comité des Forges” en schoonzoon van de Saarlandse Von Stumm, stamt het gevleugelde woord: „Man nimmt einen Teil der Ruhr und der Saar auf den Buckel und macht damit in Afrika einen europäischen Laden auf”.

François Poncet en tal van vooraanstaande Fransen en Duitsers hebben de toenadering Frankrijk-Duitsland met woord en daad via het Westeuropese grondstoffen-reservoir bepleit en Lord Halifax deed nog in 1937 een laatste poging om Hitlers in een werkgemeenschap van Europese volken (althans buiten Europa) op te nemen, maar het mocht niet baten.

* *

Nu is dezelfde vraag *weer* aan de orde van de dag. Maar, wat in de jaren 1919—1939 de geniale visie van een paar enkelingen was, is heden de onverbiddelijke noodzaak voor miljoenen geworden.

Dat Schuman het bevrijdende woord sprak, daarvoor zal het Westen hem steeds dankbaar zijn en blijven. Dat hem niet de eer toekomt het plan *bedacht* te hebben, zij daarom onvoldoende, omdat *bedachte* plannen toch geen levensvatbaarheid hebben. De *supernationale* integratie der Europese kolen-, ijzer- en staalindustrie is geen *bedenksel*, maar een organisch gegroeid onderdeel onzer Westerse samenleving, dat vaak *ondanks*, meestal *echter met instemming* en medewerking der betrokken partijen tot stand kwam.

Dat de sleutel voor de wederopbouw onzer geschonden wereld bij de basisindustrieën ligt, is vanzelfsprekend. Hoe het overkoepelende orgaan er echter precies uit zal moeten zien, zal de toekomst uitmaken. De ervaring leert, dat men het beter en eerder over gemeenschappelijke nieuwe kansen en vooruitzichten eens wordt dan over een redelijke verdeling van bestaande mogelijkheden. Daarom zou de uitvoering van een paar concrete gemeenschappelijke werken het orgaan op natuurlijke, en organische wijze tot stand brengen, vooropgesteld, dat men de eigen gesteldheid der betrokken onderdelen niet uit het oog verliest.

Kolen, ijzer en staal waren en zijn bij uitnemendheid *nationale* bedrijven, zodat van een *actieve* participatie van buitenlands kapitaal geen sprake was en is. Dit geldt zowel voor Duitsland als ook voor Frankrijk en Engeland. Alle afspraken en overeenkomsten, die de betrokkenen aangingen, tastten de rechtspersoonlijkheid en structuur der ondernemingen niet aan, zodat zij nooit in conflict met hun nationale volkshuishouding kwamen en deze daardoor ook niet benadeeld of belemmerden.

De machtsconcentraties in de handen der „deux cents familles” tegen wie Labour — en misschien terecht — bezwaar zou kunnen maken, behoort al lang tot het verleden. De meeste bedrijven zijn stichtingen geworden, in welke werkgevers en werknemers een aandeel hebben. Ook mogen wij niet vergeten, dat de „property-owning”-gedachte het eerst door de Engelse conservatieve staalnijverheid geopperd is; daar deze met de bodem verbonden industrie het best geschikt is om het „Westerse commu-

nisme” in praktijk te brengen door *iedereen* tot *bezitter* te maken en aan iedereen een passief aandeel in de productie mogelijk te maken.

Willen wij het Westen getrouw blijven, dan moeten wij het particuliere initiatief de vrije loop laten en ook deze nieuwe organisatie van onderaf opbouwen. Onze Posterijen, onze Spoorwegen, onze Openbare Nutsbedrijven, zij zijn alle als privé-ondernemingen begonnen en werden pas door de gemeenschap overgenomen, wanneer zij in monopolies ontvaardden.

De moeilijkheden van een „Western Coal, Iron and Steel Corporation” liggen niet op technisch-economisch, maar op economisch-politiek terrein, dat eerst duidelijk onder ogen moet worden gezien.

Of en hoe moet de bedrijven specialiseren, welke nieuwe procédés toegepast zullen worden, waar en hoeveel gemeenschappelijke laboratoria en research-afdelingen er zullen moeten komen is *zaak* der aangesloten bedrijven; of echter rails aan het communistische China geleverd, of Centraal-Afrika geëxploiteerd en of Yougoslavië geïndustrialiseerd moet worden, is de *taak* der betrokken regeringen om te beslissen. Het Ruhr-orgaan, dat tot nu toe weinig van zich liet horen, was als „dirigerend” lichaam gedacht, dat gemakkelijk verder uitgebreid zou kunnen worden.

Is men het eenmaal eens, wat de taak van het Westen is, namelijk:

1. het eigen gebied op te bouwen,
2. het Atlantic Pact te verwezenlijken,
3. Truman's Point IV gemeenschappelijk uit te voeren, dan is Schuman's voorstel de enige logische weg om deze in daden om te zetten.

Voordat wij echter het werk gaan, moeten wij nog eens duidelijk de functies der betrokken partijen voor ogen houden; die der ondernemers en die der leidinggevende en controlerende regeringen.

Het was vanouds de gewoonte in de Westerse staalwereld, dat de oudste zoon het bedrijf voortzette; de tweede zoon of schoonzoon in diplomatieke dienst ging en de derde naar de Generale Staf. Dezelfde rolverdeling hoorde bij een supernationale „Coal and Steel Corporation” op een hoger niveau voortgezet te worden.

De buitenlandse dienst, of de totale Westerse diplomatie, zoals Dean Acheson deze enige dagen geleden noemde, hoorde het werkteerrein *politiek* af te bakenen; de generale staf hoorde het *strategisch* veilig te stellen en het privé-initiatief hoorde in het kader van deze grote conceptie met de *uitvoering* belast te worden. Alleen zo kan de scheppende visie van de een de „know-how” van de ander bevruchten en in een organisch geheel opgaan.

De gehele Westerse staalindustrie is van Europese afkomst: ook Carnegie was een Schotse jongen. Daarom zij in de supernationale integratie dezer „wereld-op-zichzelf”, die als geen ander weet tē onderscheiden, wanneer het om het *spel* en wanneer het om de *knikkers* gaat, de garantie, dat het Westen zich uit zijn lethargie gaat bevrijden en brengen wij nog eens hulde aan de Fransman Schuman, de West-European, die het sein gaf, dat het *spel* gaat beginnen.

Rotterdam.

K. P. VAN DER MANDELE.

DE ORGANISATIE VAN DE HANDEL.

De handel zwak georganiseerd.

De ondernemingen, die zich in ons land met de handel bezig houden, zijn in het algemeen in veel mindere mate georganiseerd geweest dan het geval was met bijv. de industrie en de landbouw. Een verklaring daarvoor is niet moeilijk te geven.

Vrije organisaties van het bedrijfsleven worden niet

opgericht, omdat men daarin een zeker plezier heeft. Vrijwel alle belangrijke organisaties zijn uit noodzaak geboren. Slechts dreigende gevaren konden de ondernemers bewegen zich te organiseren en voor de organisatie geldelijke offers te storten. De vakbonden werden geboren uit de nood van de arbeiders. De hoofdzakelijk industrieel georiënteerde werkgeversorganisaties zijn voor een belangrijk deel ontstaan als reactie op de toenemende invloed van de vakbonden. Het sociale vraagstuk speelde voor het overgrote deel der handelsondernemingen nauwelijks een rol. Deze ondernemingen werken over het algemeen met weinig personeel. Bovendien geven de verhoudingen tussen de ondernemer in de handel en zijn personeel zelden aanleiding tot ernstige moeilijkheden. Het sociale vraagstuk doet zich voor deze ondernemingen als zodanig nauwelijks voor. Dat is voor vele handelsondernemingen ook nu nog het geval.

Hierbij komt, met name voor de groothandel, nog een andere factor, welke belemmerend werkte voor het oprichten van verenigingen. Zoals vele zakenlieden is de groothandel voorstander van een grote mate van vrijheid. Deze geestelijke instelling wordt bevorderd door de aard van het handelsbedrijf. Een grote mate van vrijheid is immers een noodzakelijke voorwaarde voor een bloeiende handel. De functies van de handelsonderneming, het leggen van verbanden tussen producent en afnemer, het scheppen van harmonie tussen aanbod en vraag, in de vele vormen, waarin deze zich voordoen, komen eerst dan tot hun recht, wanneer de handelaar niet wordt gehinderd door velelei regelingen en formulieren, door grensbarrières en valutamisères. Zo dit geldt voor iemand, dan zeker voor de koopman, dat tijd geld is, waardoor zaken, die vandaag mogelijk zijn morgen niet meer kunnen worden gerealiseerd. Alle belemmeringen ondermijnen de basis van het handelsbedrijf. Deze instelling, die verband houdt met talrijke overwegingen, leidt tot een individualistische houding. Ook het lid worden van een vereniging beperkt in zekere mate de vrijheid van de handelaar. Hij is bevreesd, dat hem gevraagd wordt gegevens te verstrekken over zijn omzet en over zijn relaties. Hij heeft bovendien bezwaar tegen het betalen ook van naar verhouding lage contributies. De contributie-inning bij verenigingen van handelaren levert altijd moeilijkheden op. Want de koopman is iemand, die gewend is op de kleintjes te letten. Hij is gewend te werken met fracties van centen en procenten.

De gecompliceerde structuur van de handel.

De zwakke organisatie van de handel moet mede worden geweten aan de uitermate grote verscheidenheid, die de handel vertoont. Deze verscheidenheid is een gevolg van de grote variatie in de maatschappij zelf. De handel in zijn algemeenheid is een veel minder homogene groep, dan bijv. de arbeiders of de industrie. De ontwikkeling van de economische verhoudingen heeft met zich gebracht, dat de functies van de handel zich hebben verveelvuldigd. Ook als wij de middenstand, zoals die door de middenstandsorganisaties wordt vertegenwoordigd, buiten beschouwing laten, is er nog een hemelsbreed verschil tussen de internationale zakenhuizen en de plaatselijke handelaar; tussen de op agrarische producten ingestelde bedrijven en andere; tussen de op agrarische producten ingestelde bedrijven en andere; tussen de op het binnenland ingestelde grossiers; tussen „general merchants” en handelaren, die zich op één artikel hebben gespecialiseerd; tussen makelaars, agenten, commissionairs en veilingen, tussen vrijwillige filiaalbedrijven en in- en verkoopcombinaties; tussen naamloze vennootschappen en individuele handelaren.

De Woltersomse organisatie van de handel.

Deze gecompliceerde verhoudingen komen tot uiting in de opzet van de Woltersomse organisatie. Terwijl men bij de industrie kon volstaan met de Hoofdgroep Industrie

met daaronder de bedrijfspgroepen voor de verschillende productengroepen, werd bij de Hoofdgroep Handel eerst nog een functionele indeling gemaakt door drie bedrijfspgroepen en één onderbedrijfspgroep te creëren, terwijl voor de verschillende productengroeperingen vakgroepen werden ingesteld. Zo was een handelaar in één of ander agrarisch product, veelal eerst lid van een sectie, dan van een ondervakgroep, vervolgens van een vakgroep, daarna van de Onderbedrijfspgroep Groothandel Voedselvoorziening, vervolgens van de Bedrijfspgroep Groothandel en tenslotte van de Hoofdgroep Handel. En nu had men bij het creëren van deze organisaties nog het gemak, dat men met de wens van de individuele handelaren niet te maken had.

Toch heeft deze Woltersomse organisatie, met name voor de handel, dit voordeel gebracht, dat de handel aan een — zij het op zichzelf onbevredigende — vorm van organisatie gewend is geraakt. Vele Woltersomse organisaties bleken en blijken ook nu nog te voorzien in een behoefte. Dit heeft er reeds nu toe geleid, dat vele takken van handel, waarvoor vóór de oorlog geen organisaties bestonden, zich nu hebben georganiseerd in vrije brancheorganisaties, welke veelal zijn voortgekomen uit vak- of ondervakgroepen, waarvan gebleken is, dat zij levensvatbaarheid hadden.

De huidige situatie.

Zo verkeert de organisatie van de handel thans in een overgangsstadium. Naast de vakgroepen bestaat een groot aantal vrije organisaties. Men kan hierbij onderscheiden maken tussen drie groepen van bedrijfstakken, nl.:

a. vakgroepen, op het gebied, waarvoor geen vrije organisaties zijn opgericht; hieronder zijn bedrijfstakken, waarvoor een organisatie (nog) geen levensvatbaarheid heeft. Daarnaast zijn er andere, waar de vakgroep het vertrouwen heeft van de leden en waar om die reden een behoefte bestond aan het creëren van een vrije organisatie. Voor de laatste bedrijfstakken wordt het wel zeer urgent, dat men het initiatief neemt tot de oprichting van een vrije organisatie, omdat men anders de kans loopt niet voldoende invloed uit te kunnen oefenen op het creëren van de nieuwe publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie en mede daardoor zijn invloed dreigt te verliezen;

b. vakgroepen, op het gebied waarvan wel vrije organisaties bestaan, die echter een slapend bestaan hebben, omdat de werkzaamheden nog door de vakgroep worden verricht. In deze gevallen is de verhouding tussen vakgroep en vrije organisaties meestal uitstekend, ook omdat de besturen van beide veelal geheel of gedeeltelijk uit dezelfde personen bestaan. Toch lijkt het in deze gevallen gewenst de vrije organisatie te activeren, omdat deze geroepen zullen zijn t.z.t. de werkzaamheden van de vakgroep over te nemen;

c. vakgroepen, die nauw samenwerken met de op haar terrein werkende vrije organisaties, waarbij een zekere verdeling van werkzaamheden plaatsvindt. In deze gevallen worden de ledenvergaderingen gehouden door de vrije organisaties, terwijl de vakgroep optreedt als tegenwoordigster van alle bedrijfsgenoten bij de Overheid;

d. tenslotte zijn er dan nog voorbeelden van vakgroepen, die praktisch zijn stilgelegd en waarbij de werkzaamheden vrijwel geheel zijn overgenomen door de vrije organisaties.

Gelukkig is er voor het overgrote deel der vakgroepen voor de handel geen tegenstelling tussen vakgroepen en vrije organisaties, doch er is integendeel in het algemeen een goede verstandhouding tussen beide.

Het resultaat is derhalve, dat, mede dank zij de Woltersomse organisaties en onder de drang der omstandigheden, de verschillende takken van handel beter georganiseerd zullen zijn dan vóór de oorlog het geval was.

Samenwerking tussen de verschillende takken van handel.

Een ander resultaat is, dat er in de toekomst ook meer

contact en overleg tussen de organisaties van de verschillende takken van handel zal zijn dan voor de oorlog het geval was.

In de eerste plaats is n.l. in September 1949 opgericht het Algemeen Orgaan voor de handel en met de handel verwante bedrijven op het gebied van landbouw en voedselvoorziening (het Algemeen Orgaan Voedselvoorziening), waarbij een dertigtal organisaties is aangesloten van bedrijfstakken uit handels- en verwerkende bedrijven, die met landbouw- en voedselvoorzieningsproblemen te maken hebben. Deze organisatie omvat zowel het terrein van de groothandel en de tussenpersonen als dat van bedrijven, die met de be- of verwerking van producten te maken hebben.

Daarnaast is kort geleden opgericht het Verbond van de Nederlandse Groothandel, bij hetwelk hoofdzakelijk organisaties zijn aangesloten, die betrokken zijn bij problemen, die buiten het landbouw- en voedselvoorzieningsbeleid vallen. Dit Verbond beweegt zich uitsluitend op het terrein van de groothandel. Tenslotte is nog in voorbereiding een organisatie voor een aantal groepen van tussenpersonen.

Al deze organisaties zijn geheel nieuwe organisaties, waarvan vóór de oorlog geen analoge organisaties bestonden. De uitzonderlijke positie van de handel, die een tussenpositie inneemt tussen de landbouw, de industrie en de vakbeweging, maakt het noodzakelijk, dat ook de handel over krachtige organisaties beschikt. Alleen zo, kan worden voorkomen, dat door de invloed van de machtige organisaties van landbouw, industrie en vakbeweging de invloed van de handel, wiens essentiële functies zowel door overheidskringen als door het bedrijfsleven zelve veelal worden onderschat, niet behoorlijk tot zijn recht komt.

Daarom verdient het ook sterke aanbeveling, indien de verschillende organisaties van de handel, die wij zo juist hebben genoemd, tot een intensieve federatieve samenwerking geraken door middel van bijv. een Stichting van de Handel. Deze samenwerking zou dan zowel de groothandel en de tussenpersonen als ook de kleinhandel moeten omvatten.

Onvoldoende invloed van de handel.

Nu het regeeringsbeleid en de ontwikkeling van de maatschappelijke verhoudingen in toenemende mate worden beïnvloed door de organisaties van het bedrijfsleven, zowel van ondernemers als van arbeiders, is het noodzakelijk, dat ook de handel een redelijk aandeel heeft in het overleg met de Regering.

In dit opzicht moet er nog heel wat geschieden, voordat de handel dezelfde plaats inneemt als bijv. de industrie en de landbouw. Het duidelijkst blijkt dit uit een tweetal voorbeelden.

In de eerste plaats denken wij daarbij aan de samenstelling van de Sociaal-Economische Raad. In afwijking van het daaromtrent uitgebrachte advies hebben groothandel en tussenpersonen slechts één zetel in deze Raad gekregen. Niet alleen is dit onredelijk in verhouding tot de vier leden van de Industrie en de drie leden van resp. Landbouw en Middenstand, doch op zichzelf is het met één zetel voor de door ons geschetste grote variatie, die in de handel voorkomt, onmogelijk om deze uiteenlopende groepen door één man te doen vertegenwoordigen. Duidelijk spreekt dit, als men bijv. bedenkt, dat, wanneer de Sociaal-Economische Raad advies zou moeten uitbrengen over belangrijke aspecten voor het landbouw- en voedselvoorzieningsbeleid, in deze Raad niet één man zitting heeft, die naast de vertegenwoordigers der producenten kan spreken over de afzet van landbouw- en voedselvoorzieningsproducten. Indien hiervoor geen nadere voorzieningen worden getroffen, spreekt het wel vanzelf, dat dergelijke adviezen noodzakelijk een éenzijdig karakter zullen dragen.

In de tweede plaats kan de aandacht worden gevestigd

op het overleg, dat door de Regering wordt gevoerd met de Stichting van de Arbeid over de loon- en prijs-politiek. Het is duidelijk, dat dit overleg zowel betrekking heeft op sociale als op economische vraagstukken, die ook voor de handel van grote betekenis zijn. Echter is de handel — de middenstandsorganisatie buiten beschouwing latende — in tegenstelling tot de industrie en de landbouw niet in de Stichting van de Arbeid vertegenwoordigd.

Conclusie.

De conclusie uit dit alles is, dat de handel al het mogelijke moet doen om zijn vrije organisaties te versterken, wil hij in staat zijn zijn essentiële functies ook in de toekomst tot hun recht te doen komen. Anderzijds is het noodzakelijk, dat van overheidswege meer aandacht wordt geschonken aan overleg met vertegenwoordigers van de handelsorganisaties. Vooral nu steeds duidelijker blijkt, dat, zowel ten aanzien van de nationale economie als ten opzichte van het economisch verkeer met het buitenland, de handel één van de onmisbare peilers is, waarop de welvaart van ons land moet worden gebouwd.

's-Gravenhage.

Dr J. BUTER.

DE VISSERIJ NA DE BEVRIJDING.

Inleiding.

De visserij is een tak van bedrijf, welke voor de oorlog weinig aandacht trok. Slechts in enkele landen, waarvoor de visserij als tak van welvaart van nationale betekenis was, zoals in Noorwegen, IJsland en Japan, werd meer belangstelling voor de visserij getoond. In Japan en in de Verenigde Staten treft men zelfs visserij-faculteiten bij het Hoger Onderwijs aan.

In Nederland werd aan de zeevisserij weinig waarde gehecht; het bedrijf wordt dan ook voornamelijk uitgeoefend door schippers-eigenaren en familievenootschappen.

Deze geringe belangstelling deelde het visserijbedrijf met de koopvaardijvloot. Op zichzelf is het wonderlijk, dat Nederland, gelegen op een knooppunt der wereldhandelswegen, zich in de jaren vóór 1940 min of meer van de zee afwendde, minder „sea-minded” werd. Wellicht heeft de welvaart, waarin ons land voor 1940 verkeerde, daartoe bijgedragen. Nederland, steunend op Indonesië en het Duitse achterland, kon zich, wellicht de weelde veroorloven minder belangstelling te hebben voor de zeevaart. Thans verkeren wij echter in dezelfde omstandigheden als bijv. Noorwegen en Denemarken en dient elke bron van welvaart volledig te worden benut. Nederland moet weer meer zeebewust worden, zowel wat de koopvaardij, de visserij als de walvisvaart betreft. Van groot belang achten wij daarvoor mede het werk, dat wordt verricht door bijv. de Nevas, de „Nederlandse Vereniging voor adoptie van schepen”, welke de zeevaart onder de jeugd van de lagere en middelbare scholen propageert.

De internationale betekenis van de zeevisserij.

De totale productie der visserij wordt geraamd op ongeveer 17 milliard kg vis per jaar, waarvan twee derde bestemd is voor menselijke consumptie en één derde voor de fabricage van vismeel en visolie.

Onderscheiden naar de werelddelen is de vangst als volgt verdeeld (zonder de walvisvaart):

Azië	49 pCt
Europa	32 pCt
Noord-Amerika	16 pCt
Zuid-Amerika, Afrika en Australië	3 pCt

Over de verschillende zeeën verdeeld krijgt men het volgende beeld:

Noordelijke Stille Oceaan	47 pCt
Noordelijke Atlantische Oceaan	46 pCt
Indische Oceaan	5 pCt
Zuidelijke Stille Oceaan	1 pCt
Zuidelijke Atlantische Oceaan	1 pCt

Uit bovenstaande gegevens blijkt, dat het Zuidelijk halfmond ten aanzien van de visserij nog vrijwel niet geëxploiteerd wordt, ofschoon ook daar rijke visgronden aanwezig zijn.

Met betrekking tot de verschillende mogelijkheden geeft onderstaande tabel 1 een overzicht van de voornaamste visserijlanden, voor zover de productie voldoende bekend is.

TABEL 1.

Aanvoer van vis in 1948 der voornaamste landen in 1.000 kg.

Europa:	
Noorwegen	1.454.100
Zweden	183.200
Denemarken	223.500
IJsland	464.700
Groot-Brittannië	1.195.700
Duitsland	380.200
Nederland	269.400
België	70.900
Frankrijk	434.600
Spanje	533.100
Overige landen	548.900
	5.758.300
Noord-Amerika:	
Verenigde Staten	2.040.000
Canada	644.000
New-Foundland	179.100
Zuid-Amerika	
Japan	490.000
Sovjet-Rusland	2.300.000
	1.500.000

Bron: F.A.O.-Fisheries Bulletin en World Fisheries Year Book 1948.

Strijd om de visgronden.

De ontwikkeling van de techniek enerzijds en de problemen der voedselvoorziening anderzijds hebben er toe geleid, dat aan het belang van een welvarende visserij meer waarde wordt gehecht.

De oorlog vestigde opnieuw de aandacht op de visserij als een bron van een hoogwaardige en goedkope eiwitvoorziening, alsmede van vismeel voor de veestapel en visolie voor de margarine-industrie.

De vooruitgang der techniek heeft als gevolg gehad, dat niet alleen nabij gelegen visgronden, doch alle wereldzeeën bevestigd kunnen worden met moderne trawlers, welke een grote vangcapaciteit hebben. Zo worden thans op het Noordelijk halfmond vrijwel alle visgronden bevestigd en doet zich zelfs in sommige gebieden overbevissing voor, d.w.z. er wordt jaarlijks meer gevangen dan er langs natuurlijke weg weer bijgroeit. De Noordzee is een typisch voorbeeld van een visgrond, welke overbevestigd wordt.

Het is de vrees voor overbevissing, een vorm van roofbouw, welke, onder drang van de Amerikaanse vissers, voor Truman in 1945 aanleiding was tot de zgn. „Truman-proclamatie”, waarbij de Verenigde Staten verklaarden speciale belangen ten behoeve van de eigen onderdanen te hebben, ongeacht de driemijlsgrens, bij de bodem-

schatten (o.a. aardolie) en de visrijkdom in de kustwateren. Voor de andere gebieden, waar de Amerikanen vissen of kunnen gaan vissen, zouden internationale overeenkomsten moeten worden gesloten.

Het voorbeeld van de Verenigde Staten vond spoedig navolging door verschillende Midden- en Zuidamerikaanse landen, die meteen een 200-mijlsgrens afkondigden, hetgeen echter uitsluitend de bodemschatten en visrijkdom betrof. Aan de koopvaardij werden geen belemmeringen in de weg gelegd.

De Verenigde Staten vreesden, dat het uitputten van de Europese wateren zou gaan leiden tot een verplaatsing van de Europese visserij naar de N.W.-Atlantische Oceaan, waardoor ook de door de Amerikanen bevestigde gebieden in gevaar zouden komen.

Reeds vóór de oorlog was men zich van deze gevaren bewust en werd in 1937 een Conventie gesloten voor de gehele Noordelijke Oceaan teneinde door middel van een minimum maaswijdte der netten en minimum maten voor de aan te voeren vis de uitputting der visgronden te voorkomen.

In 1943 en 1946 werden op initiatief van Engeland nieuwe conferenties gehouden, teneinde overbevissing te voorkomen. De Amerikanen stelden echter voor het N.W. en het N.O. deel van de Atlantische Oceaan elk afzonderlijk te beschouwen. In verband daarmee heeft de Overeenkomst van Londen van 1946 alleen betrekking op het N.O. deel van de Atlantische Oceaan. De volgens deze overeenkomst te nemen maatregelen tegen overbevissing werden thans alleen door Engeland nageleefd, omdat België en Nederland de overeenkomst nog niet hebben geratificeerd en daardoor ook voor de andere landen de Conventie nog niet van kracht werd.

Met betrekking tot de N.W.-Atlantische Oceaan werd door de Verenigde Staten in Januari 1949 een conferentie te Washington gehouden, waarvoor ook de Westeuropese visserijmogendheden waren uitgenodigd. Nederland was, als gevolg van de geringe mate waarin het aan de visserij buiten de Noordzee deelnam, niet uitgenodigd en deed zich ook niet ter conferentie vertegenwoordigen. Het doel der Amerikanen om tot een internationale regeling te komen werd niet bereikt, omdat de Westeuropese landen de vrije zee ook voor de visserij willen handhaven en in het bijzonder niet over de begrenzing der territoriale wateren willen onderhandelen.

Het moge de lezer duidelijk zijn, dat inderdaad langzamerhand het stadium wordt bereikt, waarin het nodig wordt de visgronden te verdelen en tegen roofbouw te beschermen. Van een onbeperkte uitbreidingsmogelijkheid der zeevisserij is dus met name op het Noordelijk halfmond geen sprake meer.

Voor Nederland is het als zeevarende mogendheid plicht er voor te zorgen, dat het niet als visserijmogendheid van de oceanen verdwijnt.

De Nederlandse visserij na de bevrijding.

Tabel 2 geeft een summier overzicht van de aanvoer

TABEL 2.

Aanvoer van vis in Nederlandse havens.

	1936-'38 gem. per jaar		1946		1947		1948		1949	
	1.000 kg	f 1.000	1.000 kg	f 1.000	1.000 kg	f 1.000	1.000 kg	f 1.000	1.000 kg	f 1.000
Zeevisserij										
pek- en steurharing	81.307	7.403	75.052	27.724	89.856	29.680	92.141	33.712	73.814	24.340
verse haring	18.819	1.121	24.270	6.586	36.889	9.132	38.458	9.855	29.126	7.289
verse zeevis	37.570	6.588	42.023	24.215	40.787	16.694	41.366	20.318	40.938	20.214
IJsselmeervisserij										
paling	2.863	1.156	3.492	5.351	4.502	14.834	4.107	12.424	3.950	7.531
overige vis	398	74	6.246	1.398	6.583	2.236	6.373	2.028	9.482	2.196
Schaal- en schelpdieren										
oesters	749	644	1.334	3.049	1.137	2.591	1.442	3.255	1.638	3.540
mosselen	41.355	971	31.016	1.616	56.196	2.932	50.647	2.639	53.465	2.756
garnalen	2.925	425	2.527	1.234	4.054	1.984	3.765	1.995	2.972	1.768
Overige aanvoer	54.673	1.458	11.875	2.489	20.378	3.042	24.814	4.052	18.317	3.302
	240.559	19.840	197.871	73.662	260.382	83.155	263.113	90.278	243.702	72.946

Bron: De Statistiek van de Directie der Visserijen.

van vis in de na-oorlogsjaren, vergeleken met de gemiddelde aanvoer in de jaren voor de oorlog. Hieruit blijkt, dat reeds in 1947, ondanks de ten gevolge van de oorlog verloren gegane schepen, de aanvoer groter was dan voor de oorlog. Dit is begrijpelijk, aangezien gedurende de oorlogsjaren de zeevisserij vrijwel niet kon worden uitgeoefend. De visstand kon dientengevolge aanzienlijk verbeteren, zodat bijv. de Noordzee de eerste jaren na de oorlog overbevolkt was. Tegenover de hogere vangsten stond eveneens een hogere opbrengst, welke echter tot 1949 aan een maximumprijs gebonden bleef.

Met betrekking tot de zeevisserij valt het op, dat de aanvoer van verse haring aanzienlijk groter is dan voor de oorlog. Dit is in het bijzonder een gevolg van de trawlvissersrij op haring gedurende de zomermaanden met stoom- en motortrawlers van IJmuiden. Aangezien de reders hun vloot met enige grotere trawlers hebben uitgerust, mag men veronderstellen, dat ook in de komende jaren de aanvoer van verse trawlharing groter zal blijven dan voorheen het geval was.

De IJsselmeervisserij is voornamelijk afhankelijk van de palingvisserij. De opbrengst van de paling steeg van ruim f 5 mln in 1946 tot bijna f 15 mln in 1947 als gevolg van de afschaffing van de maximumprijzen voor paling in 1947.

Tenslotte valt de na de oorlog toegenomen productie van oesters op, vergeleken met de productie voor de oorlog.

Zoals uit tabel 3 blijkt, was reeds spoedig na de oorlog de uitvoer van vis een niet onbelangrijke bron voor de verkrijging van vreemde deviezen. In het bijzonder de haringvisserij heeft daartoe aanzienlijk bijgedragen. Voorts valt het op, dat de voornamelijk in de oorlogsjaren opgekomen visconserveerindustrie na de bevrijding in belangrijke mate heeft kunnen bijdragen tot de export.

Het beloop van de prijzen van vis en visserijmaterialen.

Van het beloop van de indexcijfers der prijzen van vis en enkele der voornaamste visserijmaterialen geven de tabellen 4 en 5 een overzicht.

TABEL 3.

Uitvoer van Nederlandse vis in f 1.000.

	1936-'38 gem. per jaar	1946	1947	1948	1949
Haring	7.678	9.037	24.075	30.928	31.527
Verse zeevis	2.206	3.188	4.143	3.055	6.647
Zoetwatervis	349	474	1.913	2.150	2.533
Oesters	532	2.068	2.388	2.164	3.162
Mosselen	1.109	2.743	5.023	4.510	4.489
Garnalen	391	296	1.003	1.426	1.850
Visconserveer in blik	211	1.896	9.282	7.934	12.798
Overige vis	1.441	1.529	1.665	2.748	3.680
Totale uitvoer	13.917	21.231	49.492	54.915	66.686
Totale invoer	3.553	5.996	7.278	8.633	5.641

Bron: In-, Uit- en Doorvoerstatistiek van het C.B.S.

TABEL 4.

Index van het prijsbeloop van vis.

	1937-'38	1946	1947	1948	1949
Haring	100	417	374	414	374
Makreel	100	387	488	475	350
Kabeljauw	100	288	189	333	311
Schelvis	100	186	159	236	236
Tong	100	191	175	260	165
Schol	100	317	247	229	271
Schar	100	200	208	225	200
Paling	100	382	828	660	475
Oesters	100	257	252	249	243
Mosselen	100	250	250	250	250
Garnalen	100	408	400	425	483

Bron: Landbouw-Economisch Instituut, Afd. Visserij.

Vergeleken met vóór de oorlog blijken de duurste soorten als tong en oesters het minst in prijs te zijn gestegen. De goedkopere vissoorten als haring en kabeljauw zijn

daarentegen aanzienlijk meer in prijs gestegen. Tot 1949 waren deze vissoorten aan een maximum prijs gebonden. Het blijkt echter, dat de vrije prijsvorming in 1949 niet tot prijsstijging heeft geleid. Het intrekken van de maximumprijs-regelingen voor paling in 1947 leidde wel tot een grote prijsstijging in dat jaar, welke in de volgende jaren niet gehandhaafd bleef.

TABEL 5.

Index van het prijsbeloop van visserijmaterialen.

	1938	1946	1947	1948	1949	1950
Bunkerolen	100	272	309	332	407	434
Gasolie	100	182	207	262	221	221
Smeerolie	100	157	173	192	208	208
Netwerk	100	—	362	422	422	421
- trawlvissersrij	100	—	362	422	422	421
Netwerk haring- drijfnetvisserij	100	476	503	578	631	677
IJs	100	267	267	267	250	—
Zout	100	517	517	—	400	382
Touwwerk	100	716	648	852	852	852
Staaldraad	100	425	438	425	425	363
Haringtonnen	100	505	568	514	473	473

Bron: Landbouw-Economisch Instituut, Afd. Visserij.

Van de prijsstijging der materialen valt in het bijzonder de stijging van de prijs der bunkerolen op, welke van zeer nadelige invloed op de exploitatie der stoomtrawlers is. De bouwkosten van nieuwe schepen en motoren zijn eveneens zeer veel hoger dan voor de oorlog, waarbij moge worden vermeld, dat een moderne trawler thans ruim één miljoen gulden kost.

Oorlogsverliezen.

Tengevolge van de oorlog heeft de Nederlandse vissersvloot aanzienlijke verliezen geleden, doordat enerzijds ongeveer een derde deel van de vloot verloren ging en anderzijds de overige vaartuigen veelal tot hulpoorlogsschip door de vijand waren verbouwd en naar Duitse havens overgebracht. Aanvankelijk zag het er dan ook niet rooskleurig uit. In Mei 1945 waren er van de vloot van 440 grote vissersvaartuigen van vóór de oorlog slechts 61 beschikbaar.

Langzamerhand lieten de verliezen zich echter minder ongunstig aanzien. Uit Engeland keerden 36 van de 40 grote trawlers terug, welke in Mei 1940 naar Engeland waren uitgeweken en daar hadden dienst gedaan als hulpoorlogsschip of ten behoeve van de Engelse visvoorziening de visserij hadden voortgezet. Zes trawlers gingen verloren, terwijl van de 42 gevorderde vaartuigen slechts 22 schepen werden teruggevonden, zodat van de IJmuider vloot van 92 trawlers van voor de oorlog nog slechts 62 schepen over waren, en dit waren nog meest kleinere trawlers van een verouderd type.

De haringvloot lag begin Mei 1940 nog geheel in de havens, zodat vrijwel alle loggers de vijand in handen vielen. Van de 308 loggers werden er 242 gevorderd, waarvan er 174 werden teruggevonden.

Van de kustvissersvaartuigen werden er eveneens vele gevorderd en ten dele na de bevrijding weer teruggevonden.

Het is duidelijk, dat tal van reders en vissers ernstig gedupeerd waren. Een speciale regeling voor de wederopbouw van de vissersvloot zou van overheidswege deze moeilijkheden ondervangen. Een dergelijke regeling is er tot op heden nog niet, met het gevolg, dat de reders en de zelfstandige vissers op eigen vrij zwakke financiële kracht waren aangewezen. De bouw van nieuwe moderne vissersvaartuigen is daardoor beperkt gebleven, zodat de Nederlandse vissersvloot thans in niet onbelangrijke mate uit verouderde vaartuigen bestaat, waarvan de vangcapaciteit gering en de exploitatiekosten hoog zijn.

De huidige problemen der Nederlandse visserij.

Nog leeft bij de reders en vissers de herinnering aan de zeer moeilijke tijd voor de visserij in de dertiger jaren.

Met behulp van financiële steun en vele beperkende regelingen werd de visserij in stand gehouden. Vernieuwing, wederopbouw van de vloot, was destijds vereenigd. Thans wordt het bedrijf nog in hoofdzaak uitgeoefend met dezelfde vaartuigen. Nieuwe moderne schepen konden tengevolge van de hoge bouwprijzen in de afgelopen jaren slechts in beperkte mate worden aangeschaft. Het behoef dan, ook niet te verwonderen, dat de toekomst met zorg wordt tegemoet gezien.

In een der voornaamste takken van visserij, de grote trawlvissersrij van IJmuiden, doen zich reeds ernstige moeilijkheden voor, welke hebben geleid tot het uit de vaart nemen van een groot deel van de beschikbare schepen.

Op zichzelf doet het enigszins vreemd aan, dat Nederland met betrekking tot de visserij nog slechts een geringe rol speelt, terwijl, zoals hiervoor uiteengezet, tal van landen thans zeer actief zijn met betrekking tot het exploiteren der visgronden en Holland in vroeger eeuwen de belangrijkste koopvaardij-, visserij- en walvisvarende mogendheid was.

Vergelijkt men echter de visserij met de landbouw dan blijkt de visserij in vele opzichten achter te zijn gebleven bij de Nederlandse landbouw. Allereerst blijkt dit, wanneer we in-ogenschouw nemen het onderwijs, de voorlichting en de toepassing van het wetenschappelijk onderzoek.

De Nederlandse landbouw heeft een ongeëvenaard hoog peil bereikt tengevolge van een uitstekend landbouwonderwijs, -voorlichting en wetenschappelijk onderzoek, hetwelk stamt uit de agrarische crisis der tachtiger jaren. Deze agrarische politiek is van onschatbare waarde voor de verdere ontwikkeling van de Nederlandse landbouw gebleken.

De visserij bevond zich aan het eind van de vorige eeuw in een geheel andere toestand. Toepassing van de stoommachine in de visserij en nieuwe scheepstypen leidden tot een nieuwe opkomst van de na de 17e eeuw in verval geraakte visserij¹⁾. Vermoedelijk is dit de oorzaak geweest, dat het van overheidswege ingestelde onderwijs en voorlichting beperkt bleef tot de land- en tuinbouw. Het ontbreken van visserij-onderwijs en -voorlichting is ongetwijfeld een der belangrijkste oorzaken van de achteruitgang van het Nederlandse visserijbedrijf. Ook het wetenschappelijk visserij-onderzoek is daardoor beperkt gebleven, zodat het niet behoef te verwonderen, dat ervaring en traditie de voornaamste basis vormen voor reder en visser. Deze situatie is tevens oorzaak van een vergaand individualisme in de visserij, hetwelk dus slechts ten dele uit de aard van het bedrijf is te verklaren. Het individualisme heeft vergeleken met de landbouw ook geleid tot een zwakke organisatie van de vissers, waartoe waarschijnlijk ook de crisispolitiek van voor de oorlog, financiële steun en regeling van bovenaf, heeft medegewerkt.

Na de bevrijding is er echter in verschillende opzichten een verblijvende vooruitgang te constateren. In de eerste plaats kan er op worden gewezen, dat het uitblijven van een regeling van overheidswege voor de wederopbouw van de vissersvloot in verband met de geleden oorlogsschade, niet heeft geleid tot apathie van de zijde van het visserijbedrijf. Integendeel, er zijn enige nieuwe schepen aan de vloot toegevoegd, terwijl met de middelen waarover men verder nog beschikte de bestaande schepen werden verbeterd.

Een grote vooruitgang valt ook te constateren op het gebied van de organisatie van de visserij, doordat in 1948 de reders en de vissersverenigingen in federatief verband verenigd werden in de „Stichting van de Nederlandse Visserij”. De vertegenwoordiging van de visserij in de Sociaal-Economische Raad is ongetwijfeld een der belangrijkste resultaten, welke, mede dank zij de betere organisatie, werd bereikt.

¹⁾ Zie: „Het Gemenebest”, jaargang 1947/48, blz. 439 e.v.

Van overheidswege werd het biologisch visserij-onderzoek enigermate uitgebreid, terwijl het Landbouw-Economisch Instituut tevens werd belast met het economisch visserij-onderzoek, waarvoor een speciale afdeling werd ingesteld.

Slotopmerking.

Reeds eerder werd er in dit blad op gewezen, dat Nederland ook met betrekking tot de visserij de toegangspoort vormt voor het vasteland van Europa. De mogelijke voordelen daarvan kunnen niet voldoende tot uiting komen zolang de huidige grensbarrières blijven voortbestaan. Het is echter wel duidelijk, dat voor de handhaving van de Westerse cultuur een economische basis nodig is, waarvoor economische aaneensluiting gewenst is. Zal dit, zij het na langere tijd, inderdaad het geval zijn, dan biedt zulks ook voor de Nederlandse visserij nieuwe mogelijkheden, mits deze evenals de Nederlandse landbouw technisch en economisch op een hoog peil staat.

Scheveningen.

A. G. U. HILDEBRANDT.

DE HUIDIGE SITUATIE VAN DE BELGISCHE LANDBOUW.

In de tweede helft van het jaar 1949 en bij de aanvang van het jaar 1950 heeft er zich onder de Belgische land- en tuinbouwers een pessimisme ontwikkeld; dat volgens de leiders van land- en tuinbouwverenigingen zo groot is, dat het hun ondernemingsgeest alhier in aanzienlijke mate dreigt te verzwakken.

In landbouwmiddens overheerst de opinie, dat het Belgisch land- en tuinbouwbedrijf thans in een crisis is getreden, die deze van het begin der dertiger jaren in scherpe benadert. Er wordt aan toegevoegd, dat vooral de gewone klein-landbouwers, wier inkomen afhankelijk is van de vee-exploitatie, het meest getroffen worden door deze malaise. De „grotere” akkerbouwbedrijven met tarwe en suikerbietencultuur zouden er minder slecht voor staan, dank zij de interventie van de Regering in de markt van deze producten.

Vooraleer deze toestand na te gaan, weze er vooraf op gewezen, dat de Belgische landbouw in het verleden hoofdzakelijk voor de binnenlandse markt produceerde. Slechts voor enkele producten van de akkerbouwsector had de buitenlandse afzet enig belang. Van de productie der veehouderij werd eveneens betrekkelijk weinig aan het buitenland verkocht. De tuinbouw had evenwel een belangrijk afzetgebied veroverd vóór wereldoorlog I voor fruit, witloof en sierplanten en had dit afzetgebied weten te behouden in de loop der dertiger jaren. Na 1930 werd een politiek van matige bescherming van landbouwprijzen nagestreefd. Men kan constateren, dat deze gedragslijn na wereldoorlog II opnieuw werd gevolgd.

Van 1947 af werden alle producten van land- en tuinbouw in het binnenland geleidelijk aan het regiem van de normale marktprijs onderworpen. De landbouwpolitiek van de opeenvolgende regeringen was er op gericht een prijscompromis te zoeken voor die producten, waarvoor invoerbehoefte bestaat, politiek welke, én aan verbruikers én aan producenten voldoening kon schenken. Voor de producten, waarvoor een uitvoerbehoefte aanwezig was, was het land afhankelijk van wat het buitenland bereid was af te nemen. In de praktijk zag men echter, dat het aandeel der landbouwproducten, dat voor export in aanmerking kwam, in bilaterale handelsovereenkomsten gering was.

Ondertussen is de productiecapaciteit op het punt het peil van 1936 - 1938 te bereiken of te overschrijden en dat in vrijwel alle sectoren van land- en tuinbouw. Ondertussen is ook de „verkopers” markt voor landbouwproducten in het buitenland en in het binnenland verdwenen en werd een zekere graad van verzadiging bereikt. Eén en

ander had tot gevolg, dat de verkoopprijzen van de meeste Belgische land- en tuinbouwproducten heel veel daalden en dat deze baisse in de tweede helft van 1949 bijzonder scherp is geworden. In dit artikel zal worden gepoogd de actuele situatie van de Belgische boer te onderzoeken. In een volgend artikel zal dan nader worden ingegaan op de huidige stand van de Belgische tuinbouwconomie.

Akkerbouw.

De Regering voorzag voor de tarwe-oogst van 1949 een richtprijs van frs 430 per 100 kg. Om dit te bereiken werd een verplichte inmenging van binnenlandse tarwe voorzien in het broodgraan. Al spoedig ondervond men, dat het inmengingspercentage, dat aanvankelijk op 20 werd bepaald, moest worden opgevoerd tot 70, om in de vrije handel die prijs aan de producent te garanderen. In feite schommelde de prijs volgens de kwaliteit meestal tussen frs 400 en frs 410 per 100 kg. De meeste landbouwwaren om liquiditeitsredenen verplicht de nieuwe oogst vroegtijdig te verkopen. Slechts bij de aanvang van 1950 was er een tendentie om de richtprijs volledig te benaderen. De Regering is vast besloten de tarwecultuur op deze manier verder te steunen.

De prijzen der voedergranen: rogge, gerst en haver zijn in grote mate beïnvloed door de prijzen van de wereldmarkt. Vergeleken met de prijzen van tarwe waren de gemiddelde prijzen, die door de producenten werden gerealiseerd gedurende de maanden September tot Januari 1950, als volgt.

TABEL I.

Prijzen (in frs) aan producent van enkele akkerbouwproducten van de oogst 1949¹⁾.

	Septem- ber 1949	Octo- ber 1949	Novem- ber 1949	Decem- ber 1949	Januari 1950
Tarwe	405,18	413,67	409,75	402,99	411,69
Gerst	315,94	331,46	320,29	323,20	334,92
Rogge	301,06	310,60	315,63	319,54	317,36
Haver	279,68	289,60	289,89	296,94	299,12
Aardappelen	104,42	105,59	113,58	122,56	151,79
Erwten	496,31	522,08	518,54	499,17	517,31
Vlas	243,47	263,24	267,08	282,35	286,94
Cichorei	324,91	318,45	309,17	315,89	319,80

¹⁾ Bron: Ministerie van Landbouw.

De suikerbietencultuur is de andere teelt, die door de Regering op een bijzondere wijze wordt gesteund. Er wordt een recht van frs 3 geheven per kg ingevoerde suiker. De normale productie van 45.000 ha volstaat om in de actuele binnenlandse behoeften te voorzien. De garantieprijs van frs 675 per ton bij een suikergehalte van 15,5 pCt, is een aansporing geweest om het suikerbietenareaal uit te breiden van 45.231 ha in 1948 tot 59.900 ha in 1949. Het zal evenwel noodzakelijk zijn, wil men de actuele prijs der suikerbieten verder garanderen, de productie onder de telers te contingenteren (en) of het overschot, dat binnenlands niet verbruikt wordt, te exporteren, wat een zekere prijsdaling voor de producent in het vooruitzicht stelt.

De vier voornaamste nijverheidssteelten vlas, cichorei, tabak en hop maken thans een crisis door. Vlas en cichorei waren traditionele producten voor de export. Voor het vlas waren Engeland en Frankrijk de belangrijkste vooroorlogse afnemers. Het gebrek aan Belgische francs verhindert beide landen hier belangrijke aankopen te doen van het half-fabricaat. De vier van de voorgaande teelten van het vlas waren weinig aanmoedigend. De meeste verkoopprijzen schommelden rond frs 245 per 100 kg strovlas, prijs, die even het dubbele overschreed van het gemiddelde der periode 1936-1938. Bij goede kwantitatieve en kwalitatieve opbrengst en wanneer de kwantitatieve volledig kan worden gemechaniseerd, ziet de Belgische boer tegen die prijs nog mogelijkheid om een zekere winst te realiseren.

De prijzen van cichorei waren nog in enige mate interessant, waar familiearbeidskrachten op het bedrijf aanwezig waren. Voor de oogst van 1949 werden prijzen genoteerd

variërend rond frs 49 per 100 kg wortelen. Op de Zwitserse en Duitse markt blijven de Belgische prijzen van cichoreibonen nog te hoog te zijn om te kunnen concurreren tegen andere invoerders aldaar.

De teelt van tabak heeft, ingevolge het in werking treden van het Benelux-douanetarief op 1 Januari 1947, het invoerrecht op onbewerkte tabak gevoelig zien verlagen. Aan de andere kant worden de lagere kwaliteiten van tabak door de fabrikanten afgewezen. Opdat deze teelt zich verder in stand kunne houden zal in de eerste plaats de kwaliteit dienen te worden verbeterd. Ook zal een betere bescherming noodzakelijk zijn.

De prijzen van aardappelen van de oogst van 1949 kunnen in het geheel genomen, bevredigend worden genoemd. Ook de prijzen van de erwten zullen de belangstelling voor deze teelt in 1950 zeker niet doen afnemen (zie tabel I).

Teneinde een concrete voorstelling te geven van prijsverhoudingen worden hier enkele actuele absolute cijfers vermeld van de belangrijkste posten der productiekosten in de landbouw. Lonen, meststoffen en pachten nemen hierbij ook ongeveer dezelfde en even belangrijke verhoudingsposities in als in Nederland.

TABEL II.

	francs
Prijs van een uur arbeid (direct en indirect loon)	15,08
ammoniaksulfaat per 100 kg	335
ammoniaknitraat per 100 kg	335
chloropotas 40 pCt per 100 kg	225
chloorstapaks 16-17 pCt per 100 kg	95
pachten (hoevegemiddelde per ha.) ¹⁾	1.800

¹⁾ In verschillende landbouwstroken, nl. in de Zandstreek, Zandleemstreek, Leemstreek, Polders en het Land van Herve wordt meer dan frs 2.000 per ha betaald.

De prijsindex der akkerbouwproducten was gemiddeld 348,2 in Januari 1949 (basis 1936-1938 = 100). De index der veeteeltproducten was 432,2. In Januari 1950 waren de cijfers respectievelijk 362,2 en 355,5. Bij nader onderzoek blijkt, dat de stijging van de akkerbouwindex in Januari 1950 uitsluitend te wijten is aan betere aardappelprijzen. Dat deze stijging de waargenomen daling van alle andere akkerbouwproducten in werkelijkheid compenseert lijkt twijfelachtig en ligt vermoedelijk aan gebrekkige ponderatie van de index.

TABEL III.

Landbouwindex.

(basisperiode: 1936-1938 = 100).

	Januari 1949	Januari 1950
Producten:		
Tarwe	359,3	344,0
Rogge	389,1	344,0
Gerst	396,6	354,6
Haver	360,4	313,8
Stro	178,9	95,7
Vlas	314,8	257,1
Cichoreibonen	383,7	342,7
Suikerbieten	516,4	482,6 ¹⁾
Aardappelen	291,6	379,5
Akkerbouwproducten:	348,2	362,2¹⁾
Ossen en vaarzen	465,2	345,1
Stieren en koeien	455,2	364,6
Kalveren	539,5	400,9
Varkens	587,4	267,7
Boter	387,4	388,1
Eieren	350,9	324,2
Paarden	223,6	188,2
Veeteeltproducten	432,2	355,5
Landbouwproducten	397,6	358,3¹⁾
Productiekosten:		
Pacht	245,5	356,6
Lonen	488,3	501,7
Meststoffen	282,4	271,2
Veevoeders	412,6	376,2
Planten en zaden	366,0	329,6
Materiaal	352,8	394,4
Belastingen	321,1	306,8 ¹⁾
Algemene onkosten	393,4	373,2
Totale productiekosten	392,3	393,1¹⁾

¹⁾ voorlopige cijfers.

Bron: Ministerie van Landbouw.

De index der productiekosten beliep in Januari 1949: 392,3. Hij varieerde weinig gedurende het jaar en bereikte 391,3 in Januari 1950.

In tabel III worden de componenten der indexcijfers van de maanden Januari 1949 en 1950 medegedeeld.

Aan het winnen van veevoeder wordt ook in België thans meer aandacht besteed. Een inspanning wordt verricht om het beste grasland door nieuwe cultuurmethodes te verbeteren, terwijl het graslandareaal wordt uitgebreid. Ook de andere voederteelten nemen in belangrijkheid toe.

Hieronder volgt een overzicht van de voornaamste teelten in 1949 vergeleken met de periode 1936-1938.

TABEL IV.

Teeltareaal in België.

	1936-1938 hectaren	1949 hectaren
Tarwe	172.505	153.091
Andere graangewassen	412.218	349.505
Suikerbieten	48.329	59.900
Vlas	29.473	26.091
Cichorei	5.426	2.338
Tabak	2.468	1.357
Hop	857	432
Peulvruchten	18.635	11.768
Aardappelen	103.100	88.841
Voederbieten	83.472	73.893
Klaver	57.227	64.691
Andere voedergewassen	712.223	10.864
Grasland	60.000	789.626
Fruitteelt	60.000	52.367
Tuinbouw	39.403	
Groenteteelt		23.014
Bloemeteelt		708

..: niet nauwkeurig aangegeven.

De vee-exploitatie.

De positie van de veestapel in 1949 wordt in de volgende staat vergeleken met het gemiddelde der jaren 1936 - 1938.

TABEL V.

	1936-1938	1949
Paarden	245.549	243.960
Melkkoeien	965.000	849.500
Andere runderen	762.135	1.029.517
Varkens	962.135	1.076.291
Hoenders	14.000.000	8.631.000

Het aantal paarden vertoont weinig verandering. De belangstelling in het buitenland voor het Belgisch trekpaard is blijkbaar afgenomen. De exportmogelijkheden zijn zeer onzeker en de mechanisatie van het vervoer en van de trekkracht in de landbouw zijn niet van aard om de paardenfokkers aan te moedigen. Ondertussen wordt evenwel op het belang gewezen van de consolidatie van de elitedieren.

De melkveestapel zal vermoedelijk in de eerstvolgende twee jaren zijn vooroorlogse peil bereikt of wellicht overschreden hebben. Er is inderdaad een zeer belangrijke aangroei te constateren van het jong rundvee. De varkens-teelt had op 15 Mei 1949 een recordcijfer bereikt. De indeling volgens de verschillende varkenscategorieën toonde duidelijk een belangrijke expansie van het aantal biggen, van het aantal drachtige en andere fokzeugen. Het is waarschijnlijk, dat de fokkers ingevolge latere prijzen de opfok thans aanzienlijk moeten inkrimpen. Met reserve uitvoers naar het buitenland kan niet met zekerheid rekening worden gehouden, zodat een sanering van de varkensmarkt alleen te verwachten is van een beperkte productie.

De hoenderstapel schijnt thans ongeveer te beantwoorden aan de binnenlandse behoeften, alhoewel ook hier de Belgische landbouw in staat is heel wat meer te produceren.

De hoeveprijzen van melk (herleid tot een vetgehalte van 3 pCt), door zuivelfabrieken gedurende het jaar 1949 betaald, bereikten ongeveer frs 3 per liter.

De hoeveprijzen van boter waren gemiddeld niet hoger

dan frs 83 per kg in 1949. De prijzen konden bekomen worden ingevolge een gereguleerde aanvoer van boter uit het buitenland, waarin Nederland een groot aandeel heeft. Deze prijzen schijnen een stimulerende invloed uit te oefenen op de aangroei van de melkveestapel.

Gedurende het jaar 1949 was te verwachten, dat de prijzen van het rundvee zouden dalen. Heel wat beroering werd op verschillende tijdstippen gedurende het afgelopen jaar verwekt door invoer uit het buitenland, die op bepaalde momenten de binnenlandse prijzen van rundvee ontredde. Daarom werden thans maatregelen getroffen om de invoer in de toekomst zeer soepel te kunnen regelen en te voorkomen, dat de prijzen al te snel zouden dalen. Er werd alhier aangedrongen om in de eerste plaats mager vee in te voeren. Men kan verwachten, dat België over afzienbare tijd in staat zal zijn in eigen behoeften van rundvlees te voorzien.

De prijzen van varkens, die in Januari 1949 gemiddeld nog frs 39 per kg beliepen, daalden gaandeweg tot frs 26 per kg in April om in de maanden November en December respectievelijk nog slechts frs 22,44 en frs 20,30 te noteren.

De prijzen van biggen waren in Januari 1949 ongeveer dubbel zo hoog als de varkensprijzen. In April was de afwijking t.o.v. de varkensprijzen gemiddeld niet meer dan 30 pCt. In November 1949 daalden zij onder het peil der varkensprijzen en noteerden per einde December ongeveer frs 15 per kg. Bij de aanvang van 1950 noteerde men niet meer dan frs 10 per kg.

Voor de eieren werd in Januari 1949 een gemiddelde prijs aan producenten genoteerd van frs 1,77 per ei, later was er een lichte daling en in April werd gemiddeld frs 1,65 ontvangen. Tussen dit tijdstip en November was er bijna een continue stijging en gedurende laatstgenoemde maand werd gemiddeld frs 2,72 gerealiseerd. Gedurende de maand December was het gemiddelde frs 2,37. Algemeen mag men zeggen, dat de prijzen van eieren gedurende het jaar 1949 bevredigend kunnen worden genoemd.

De huidige situatie van de Belgische landbouw resumeerend, kan men zeggen, dat de grotere bedrijven, wier inkomen voor een groot gedeelte voortvloeit uit de beschermende tarwe- en suikerbietcultuur er nog betrekkelijk goed voor staan. De kleinere bedrijven putten hun inkomen in hoofdzaak uit de verkoop van producten van de exploitatie van het rundvee, de varkens en hoenders. Zij genieten weinig rechtstreekse steun van de Regering, afgezien van de matige bescherming, die aan de zuivelmarkt wordt gegeven. De ongunstige ontwikkeling der prijsverhouding tussen deze producten en de productie-factoren, die zich van het tweede trimester van 1949 af begon af te tekenen, is bij de aanvang van 1950 niet gewijzigd. Terecht zijn de klein-landbouwers, wier inkomen voor een groot gedeelte van veeproductie afhankelijk is, ongerust en mocht de actuele toestand aanhouden, dan kunnen meer ingrijpende maatregelen nodig zijn om een billijk inkomen aan deze bevolkingsgroep te verzekeren.

Gent.

A. P. VERKINDEREN.

DE ZEKERHEID VAN DE STATISTISCHE METHODE.

De zekerheid van een wetenschappelijke methode hangt in de eerste plaats af van haar theoretische grondslagen. Daar de statistiek zich beroept op de wiskunde, die als zekerste aller wetenschappen wordt aangezien, zullen wij hier deze fictie van de wiskundige zekerheid niet verder beschouwen en stilzwijgend aannemen, dat de wiskundige fundamenten van de statistiek zo hecht zijn, dat zij ons geen moeilijkheden zullen leveren. Een geheel andere kwestie is echter, of de theoretische eisen, die door de

wetenschappelijke methoden worden gesteld, in de praktijk wel altijd geheel zijn vervuld. Zoals iedere wetenschappelijke onderzoeker, die zijn theoretische wetenschap op praktische problemen gaat toepassen, bekend is, blijken de werkelijke omstandigheden altijd slechts benaderingen te zijn van de theoretisch gestelde eisen.

Het is over deze praktische moeilijkheden, die altijd weer en allerwege ontstaan, dat wij hier enige woorden willen schrijven¹⁾. Tot goed begrip van het volgende maken wij eerst de opmerking, dat de overbrenging van de kennis die in de studeerkamer is vergaard op de problemen van het praktisch leven bij iedere tak van wetenschap met enige wrijving gepaard gaat. Dit geldt zowel voor de scheikunde, de natuurkunde, de biologie als de statistiek. De statistiek, in de vorm waarin wij deze heden ten dage kennen, is een jonge wetenschap en de toepassing van haar resultaten op de praktijk dateert eerst uit het begin dezer eeuw. De statistiek werd het eerst als principieel hulpmiddel toegepast bij biologische onderzoeken, waaraan de namen Galton en Pearson onverbreekelijk zijn verbonden. Daarmede deed in de biologie een geheel nieuwe beschouwingswijze, die zich baseerde op objectieve cijfermatige gegevens en op exacte waarschijnlijkheidsberekeningen, haar intrede. Voor deze nieuwe wijze van denken werd de kernachtige benaming *biometrie* ingevoerd. Deze biometrie kon al heel spoedig bogen op onbetwistbare successen, die de aandacht van onderzoekers in tal van andere gebieden op haar methoden vestigden. Het duurde dan ook niet lang of deze wijze van behandelen deed haar intrede in de economie en werd daar, zoals vanzelf spreekt, onder de naam *econometrie* ingevoegd.

Bij de statistische behandeling in de biometrie en die in de econometrie is echter een fundamenteel verschil op te merken. De biometrist kan experimenteren in vivo, hij kan bananenvliegjes in een fles stoppen en de levensduur van deze objecten berekenen in afhankelijkheid van de temperatuur. Uit een dergelijk experiment, onder omstandigheden, die vatbaar zijn voor exacte berekeningen, kunnen belangrijke biologische conclusies worden afgeleid. De econometrist is een dergelijke gelegenheid niet gegeven. Hij moet werken met de gegevens, die op de een of andere wijze zijn verzameld over of afgeleid uit de maatschappelijke processen, die door hem niet kunnen worden beïnvloed.

Wij zeiden het reeds: de statistiek is een jonge wetenschap, waarvan de resultaten, die er op economisch terrein mee worden bereikt, in de meeste gevallen moeilijk zijn te controleren, daar de hoeveelheid van factoren, die invloed kunnen uitoefenen op de beschouwde processen dusdanig groot is, dat optredende afwijkingen van de theoretische beschouwing meestal niet kunnen worden gelocaliseerd. Op het ogenblik, dat dergelijke afwijkingen aan het licht komen, is de practicus maar al te zeer geneigd zich af te vragen, of deze statistische beschouwingswijze nu nog wel zin heeft. Deze vraag dringt zich nog sterker op als er bij de statistische behandeling moet worden gewerkt met vrij grote onnauwkeurigheidsmarges. De leek in statistieci formuleert dit bezwaar dan meestal zo: „Als deze nieuwe behandelingswijze niet tot resultaten kan komen, die een grotere nauwkeurigheid bezitten dan op het ogenblik wordt geboden, dan heeft deze voor de praktische toepassing weinig zin”. Het argument, waarmede deze opmerking kan worden weerlegd is, dat het in vele gevallen beter is over objectieve gegevens te beschikken en daarbij te weten hoever deze in de realiteit af te gaan wijken van de gestelde berekeningen, dan slechts af te gaan op vage en gevoelsmatige beweringen.

Bij een theoretische doordienking van de aangevoerde bezwaren blijken deze altijd weer neer te komen op:

1e de vraag naar de objectieve betrouwbaarheid van de statistische redenering;

2e de subjectieve waardering van de behaalde resultaten.

Daar zelfs een schematische behandeling van het tweede punt betreffende de subjectieve waardering van de toepassing van objectieve methoden, ons te ver zou wegvoeren van het terrein van het statistisch denken, daar deze afhankelijk blijkt te zijn van psychologische en zelfs religieuze elementen, laten wij deze hier verder buiten beschouwing en zullen wij onze aandacht uitsluitend wijden aan enkele punten, die ten nauwste samenhangen met het begrip van de objectieve betrouwbaarheid.

De eerste opmerking, die wij hierover willen maken, zal de lezer bijna triviaal aandoen, daar het de bewering is, dat, wil een methode objectief betrouwbaar zijn, het noodzakelijk is dat de termen, die worden gebezigd, altijd dezelfde betekenis hebben. Wij zijn geneigd dit als voor de hand liggend te beschouwen, maar een iets dieper indringen leert ons, dat er, bij iedere jonge wetenschap, tal van afwijkingen van deze eis voorkomen. Wij noemen hier slechts de moeilijkheden, die bestaan ten aanzien van de notatie van het „aantal graden van vrijheid”, een term, die bij diverse statistische berekeningen van groot belang is. Het is inderdaad waar, dat deze moeilijkheden voor een groot gedeelte zijn op te lossen door standaardisatie en unificatie en dan het liefst internationaal. Dit neemt echter niet weg, dat het bezwaar van meerduidigheid van termen altijd zal blijven bestaan doordat de definitiegeschied door middel van woorden. Het is hier niet de plaats om uit te wijden over de moeilijkheden, die de taal met zich brengt als communicatiemiddel. Het zij hier genoeg op te merken, dat alle zogenaamde objectieve definities nog tal van subjectieve elementen blijken te bevatten, die aanleiding kunnen geven tot misverstand. Zelfs in de wiskunde, die ten deze toch wel zeer vergevorderd is, komt dit probleem nog herhaaldelijk ter sprake. Het blijft uiteraard een moeilijkheid bij iedere toegedane wetenschap. Deze is slechts kleiner te maken door fundamenteel onderzoek en daarmee samenhangende unificatie.

De tweede eis, bijna even voor de hand liggend als de vorige, luidt, dat het noodzakelijk is over een eenduidige omschrijving van het universum te beschikken. Een recent praktisch voorbeeld ten deze is wel het onderzoek, dat schrijver dezes in aanraking bracht met de medische dienst van een overheidsinstantie. Daarbij kwam het, vraagstuk ter sprake van het voorkomen van bronchitis. Het bleek nu, dat de betreffende statistieken, hoe betrouwbaar zij er ook uitzagen en hoeveel zorg en moeite ook aan de bewerking was besteed, praktisch niet bruikbaar waren, daar de diagnosterende medici geheel verschillende maatstaven hadden aangelegd bij hun onderzoek. De een sprak pas van bronchitis als het een uitgesproken geval was, anderen stelden deze diagnose reeds als er aanwijzingen in deze richting bestonden. Wij grepen hier terug op het medisch terrein, daar hier de moeilijkheden wel zeer duidelijk aan het licht komen; ook bij de praktisch economische onderzoeken doen zich dergelijke vragen ieder ogenblik voor.

Een zeer simpele vraag lijkt bijvoorbeeld: „Wat is een kruidenierswinkel?” Bij de instelling van de rantsoenering van levensmiddelen leerde de ervaring echter, dat deze vraag in het geheel niet eenvoudig was te beantwoorden. Het Centraal Distributiekantoor kreeg tot zijn grote schrik in 1939 ca 45.000 inschrijvingen voor kruideniers. Slechts door een kunstmatige beperking, namelijk door te stellen, dat ondernemingen, die minder dan 5 kg suiker per week verkochten, niet meer voor een inschrijving in aanmerking kwamen, werd dit aantal beperkt tot een hoeveelheid van circa 30.000 ondernemingen, die per definitie kruidenierszaken zijn.

Maar ook binnen deze groep van bedrijven doen zich weer talloze moeilijkheden voor, die wij hier het beste aan kunnen duiden met de vraag, of een kruideniersbedrijf, dat er nog andere artikelen bij verkoopt nog wel een kruideniersbedrijf mag heten en zo ja, in welke mate het dan

¹⁾ De inhoud van dit artikel is geïnspireerd door de publicatie van „Statistische ethica” door Dr Rijken van Olst in „E.-S.B.” van 5 October 1949, blz. 793.

andere artikelen mag verkopen. Met deze problemen hangt dus ten nauwste de vraag naar de classificatie der ondernemingen samen. Een principiële, universele classificatie is onmogelijk. De vraag bijvoorbeeld, of een zuivelfabriek bij de landbouw of bij de industrie moet worden ingedeeld, is in zijn algemeenheid een schijnvraag. Het hangt geheel af van de doeleinden waarvoor de classificatie wordt opgesteld, bij welke categorie een dergelijke onderneming zal worden ingedeeld. Iedere classificatie berust op pragmatische motieven; dit is de oorzaak, dat classificaties nooit op elkaar willen sluiten en dat er altijd zoveel commissies nodig zijn om deze schijnbaar eenvoudige vraagstukken op te lossen.

Een hulpmiddel voor goede en overzichtelijke classificering, waarbij op de meest gemakkelijke wijze aansluiting tussen de verschillende indelingen zou zijn te verkrijgen, lijkt ons de opstelling van dichotome tabellen. Dat zijn tabellen, die zijn ingericht op de wijze van determineertabellen, waarbij ieder bedrijf gekenschetst wordt naar de indelingsmogelijkheden die het biedt. Wij ontveinen ons niet, dat aan het ontwerpen van dergelijke tabellen nog vele moeilijkheden zijn verbonden; de bespreking van deze zou ons echter buiten het kader van dit artikel voeren.

Een derde punt, dat bij de beschouwing van de objectieve betrouwbaarheid dient te worden genoemd, is het gebruik van de wiskundig exacte methoden. De leek is namelijk geneigd, om redeneringen, die met behulp van de wiskunde worden uitgevoerd, als onomstotelijk en als juist te aanvaarden. Toegepaste wiskunde, toegepaste waarschijnlijkheidsrekening, de waarschijnlijkheidsrekening die de haar zo vertrouwde urn met balletjes en (mathematisch juiste!) dobbelstenen heeft verlaten, om zich te wenden tot mensen en omstandigheden, welke haar loterijtrommel slechts benaderen, heeft geen grotere exactheid dan de onbekende mate, waarin de omstandigheden de wiskundig-ideale toestand benaderen. De praktijk leert, dat er nogal eens afwijkingen kunnen voorkomen. De wiskundige statistiek groeit nu steeds en probeert haar methoden aan te passen aan de eisen, die de moderne onderzoeksmethoden van haar vragen. Ook hier treffen wij dus een geringere mate van zekerheid en objectiviteit aan dan de gevolgde methode doet vermoeden.

Bij het overzien van onze voorgaande opmerkingen, treft het ons, dat de eisen, waarop de objectiviteit van de statistische methode berust:

- standaardisering van de gebruikte termen,
- eenduidige omschrijving van het universum,
- draagkracht van de wiskundig exacte methoden,

in de praktijk nooit geheel zijn vervuld. Dit brengt met zich, dat wij praktisch werken met de benadering van een ideaal. Het ideaal van de beschrijvende wetenschap luidt: dat zij een exacte en volledige beschrijving wil geven van de toestand en de toestandsveranderingen. Uit de praktische en kennistheoretische overwegingen blijkt echter, dat met name de statistiek nooit geheel in staat zal zijn dit ideaal te vervullen. Wij zullen altijd moeten werken met benaderingen van de realiteit.

Bedenken wij daar nog bij, dat de wiskundige statistiek een moderne wetenschap is en dat het gebruik van haar methode gloednieuw is en voorts, dat de metingen van 10 jaar geleden nu reeds ten dele verouderd zijn, doordat wij over betere grondcijfers en andere onderzoeksmiddelen beschikken, dan zijn wij geneigd de stelling te poneren, dat veel van de onvolmaaktheden, die wij op het ogenblik nog signaleren, samenhangen met het feit, dat de statistiek zijn definitieve plaats nog moet vinden.

Het is inderdaad juist, zoals de heer Rijken van Olst in zijn artikel opmerkte, dat er op vele onderzoeken van wetenschappelijk standpunt uit scherpe kritiek is te oefenen. Maar als wij hier naar een analogie mogen

grijpen: het komt ons heden ten dage onbegrijpelijk en onverantwoordelijk voor, dat Lindbergh in zijn eentje in een zeer klein toestel de Atlantische oceaan is overgestoken. Tegenwoordig doen wij dat anders met talloze verfijningen van giroscopische en radio-compassen. Maar zonder de ervaringen, die begonnen bij de vlucht van Lindbergh zouden de moderne Constellations niet hebben kunnen vliegen. Vele hedendaagse statistische onderzoeken dienen niet geschat te worden om hun feitelijke uitkomsten, maar dienen slechts gezien te worden als een poging om het hoogst bereikbare met het huidige onderzoekingsapparaat te presteren.

Wij kunnen het er over eens zijn, dat Blériot en Lindbergh waaghalsen waren en wij mogen misschien de vergelijking treffen, dat sommige statistische en economische onderzoekers, op hun wijze, dit ook zijn. Zij doen meer met de ten dienste staande middelen dan wetenschappelijk eigenlijk veroorloofd is. Daarbij rijst echter de vraag: „Waarom worden dergelijke statistische waaghalsen bedreven?” En dan luidt onveranderlijk het antwoord: „Het nodige cijfermateriaal is er niet, of wordt niet beschikbaar gesteld, of het is zodanig verzameld en bewerkt, dat het niet bruikbaar is”.

Voor tal van econometrische berekeningen ontbreken nog de grondcijfers. Ook in Nederland zijn ten deze grote lacunes aan te wijzen. De Nederlandse belastingcijfers zijn daarvan het meest bekende voorbeeld, maar ook de bedrijfstelling — de huidige is 19 jaar oud — dient hierbij te worden genoemd. Dit zijn slechts twee voorbeelden uit de vele. Ten dele moet de oorzaak worden gezocht in de oorlog, maar ook voor een aanzienlijk deel in het feit, dat de Nederlandse samenleving als zodanig nog niet is doordrongen van het grote nut van de verzameling en bewerking van cijfermatige gegevens voor het verkrijgen van een voldoende bevredigend inzicht in de structuur van vele maatschappelijke processen.

Amsterdam.

H. FERRO.

BOEKBESPREKING.

Het verband tussen de bevolking, het nationale inkomen en de kapitaalgoederenvoorraad door Dr J. J. J. Dalmulder. Uitgeverij Het Spectrum, Utrecht/Brussel 1949, 96 blz., ing.

In de serie „De Nederlandse volkshuishouding tussen twee wereldoorlogen” verscheen onder bovenstaande titel een interessante econometrische studie van de hand van Dr Dalmulder.

Het verband tussen de bevolking, het nationale inkomen en de kapitaalgoederenvoorraad heeft in theoretisch-economische kringen steeds sterk de belangstelling getrokken. Gezien de ingewikkelde structuur van de samenhang tussen deze drie grootheden en de methoden van onderzoek, welke gemeenlijk in de theoretische economie toepassing vinden, was men gedwongen zich te beperken tot de beschouwing van bepaalde aspecten van dit probleem, aldus merkt de schrijver in de inleiding op.

Zo onderzocht bijv. Malthus meer in het bijzonder de samenhang tussen bevolking en inkomen, terwijl in de interest-theorie het verband tussen kapitaalgoederenvoorraad en inkomen de aandacht trok. Een analyse van het verband tussen de drie genoemde grootheden in hun onderlinge interdependentie valt juist de laatste jaren binnen het kader van de theorie der seculaire ontwikkeling op te merken; wij denken hier bijv. aan auteurs als Hansen, Colin Clark en Harrod.

Voor een analyse van het verband tussen de bevolking, het nationale inkomen en de kapitaalgoederenvoorraad in Nederland tussen de beide wereldoorlogen, bedient Dr Dalmulder zich van een methodiek, die aangepast is aan de ingewikkeldheid van het probleem. Het theoretisch

model, dat hij beschrijft, bestaat uit een aantal simultane vergelijkingen, waarvan langs statistische weg de numerieke waarde der reactiecoëfficiënten wordt bepaald. Deze beschrijving is verdeeld over een tweetal hoofdstukken.

Het eerste hoofdstuk bevat een heldere en systematische analyse van de factoren, die de groei der bevolking bepalen: geboorte, sterfte, immigratie en emigratie. In dit demografische deel van zijn werk levert Dr Dalmulder een belangrijke bijdrage tot het onderzoek van de bevolkingsontwikkeling van ons land.

In het tweede hoofdstuk zijn alle vergelijkingen bijeengebracht, welke dienen om het nationale inkomen en de kapitaalgoederenvoorraad te verklaren uit de exogene grootheden, de „internationale variabelen”, zoals de omvang der wereldhandel en de prijzen van importgoederen enerzijds, en de in het eerste hoofdstuk reeds verklaarde omvang der bevolking anderzijds.

Op ruime schaal wordt hierbij gebruik gemaakt van econometrische studies betreffende de Nederlandse volkshuishouding door Tinbergen en Derksen.

Het geheel is rijk van statistisch materiaal en grafische voorstellingen voorzien en vormt een interessant en lezenswaard betoog.

Volgens de gebruikelijke regels, die voor een boekbespreking gelden, zouden thans de conclusies van de studie moeten worden vermeld en besproken; wij kunnen ons indenken, dat velen met spanning uitzien naar een conclusie bijv. t.a.v. de belangrijke vraag, welke per saldo de invloed van de bevolkingsgroei op de kapitaalaccumulatie in de onderzochte periode is geweest.

Dergelijke conclusies zoekt men echter vergeefs. Het was ook, blijkens de inleiding, niet de opzet van de schrijver deze te geven. Het is mogelijk, aldus de schrijver, om met behulp van het vergelijkingstelsel de gevolgen van bepaalde politieke maatregelen — en, voegen wij hieraan toe, in het algemeen de gevolgen van veranderingen in de exogene variabelen — na te gaan. „Deze mogelijkheden werden echter in deze studie niet gerealiseerd, daar hierdoor de grenzen worden overschreden, welke door het doel van deze studie worden gesteld”.

Niettemin konden wij onze nieuwsgierigheid niet bedwingen en hebben wij door eliminatie de totale reactie van de bevolkingsomvang op de kapitaalgoederenvoorraad, zoals deze uit het model volgt; berekend.

Uit het eliminatie-resultaat blijkt een negatieve invloed van de bevolkingsgroei op de kapitaalaccumulatie in die zin, dat bijv. bij een permanent groeiende bevolking de voorraad kapitaalgoederen minder snel stijgt dan bij een stationnaire bevolking. Onder kapitaalgoederenvoorraad wordt hier verstaan „de op een bepaald tijdstip in een land aanwezige voorraad van voortgebrachte goederen, welke bestemd zijn om bij alsnog te stellen productieve handelingen, hetzij als uitgangspunt, hetzij als hulpmiddel te dienen”, terwijl bij de berekening van het indexcijfer van de kapitaalgoederenvoorraad blijkt, dat de woningvoorraad bijna de helft van deze kapitaalgoederenvoorraad uitmaakt.

Bezien in het licht van dit laatste feit lijkt ons de negatieve invloed van de bevolkingsgroei op de kapitaalaccumulatie niet erg plausibel. Men kan immers redelijkerwijs verwachten, dat de groei der woningvoorraad ten nauwste zal samenhangen met de bevolkingsgroei. Het ontbreken van een afzonderlijke verklaring van dat der kapitaalaccumulatie, dat in de woningvoorraad belichaamd is, komt ons dan ook in een studie over de bevolking en de kapitaalgoederenvoorraad als een gemis voor.

Een tweede kritische opmerking, die bij de bestudering van het model bij ons is opgekomen, is de volgende. Nergens wordt met de invloed van de autonome technische vooruitgang, de groei der technische kennis, rekening gehouden. Zo wordt bijv. de stijgende trend der arbeidsproductiviteit uitsluitend verklaard uit de kapitaal-

accumulatie; autonome technische vooruitgang en rationalisaties worden niet expliciet vermeld. Evenzo wordt de dalende trend, die de kostprijs van kapitaal- en consumptiegoederen, bij gegeven loönvoet en prijsniveau van geïmporteerde grondstoffen, zou vertonen, aan de kapitaalaccumulatie toegeschreven. Het komt ons voor, dat ook technische vooruitgang en rationalisaties in de onderzochte periode een kostprijsverlagende invloed zullen hebben gehad. Wij geven echter gaarne toe, dat het statistisch uitermate moeilijk is deze invloeden en die van de kapitaalaccumulatie te scheiden.

Twijfel rijst ook bij de verklaring der reële consumptie. Deze wordt geheel uit de bevolkingsgroei verklaard, met name wordt dus geen rekening gehouden met de invloed van veranderingen in het reële inkomen. Nu moeten we toegeven, dat het gebruikte statistisch materiaal heel sterk in deze richting wijst. De reële consumptie blijkt nl. op grond van de vermelde cijferreeks een trendbeweging te vertonen zonder merkbare fluctuaties. Wij betwijfelen echter, of de vrij grove bepaling van de cijfers betreffende „het gedeelte van het reële nationale inkomen, dat geïncorporeerd is in de verbruiksgoederen, geleverd aan het binnenland” wel voldoende betrouwbaar is.

Een meer algemene opmerking betreft de omvang van het model, waarmee de schrijver werkt. In totaal bestaat dit model uit ruim vijf en twintig vergelijkingen. Het komt ons voor, dat hierop belangrijk bezuinigd had kunnen worden, zonder dat het realiteitsgehalte van het onderzoek daaronder zou lijden en met het voordeel, dat de hanteerbaarheid en de doorzichtigheid van het model aanzienlijk zou toenemen. In het algemeen heeft men bij de omvang van econometrische modellen te maken met sterk „afnemende meeropbrengsten”.

Bovenstaande opmerkingen, die bij nadere bestudering van het model bij ons opkwamen, bedoelen niets af te doen aan de verdienste van het boek; zij hangen samen met de ingewikkeldheid van het aangesneden probleem, en de tot verdere studie stimulerende wijze, waarop dit door Dr Dalmulder is behandeld. Het geheel is een heldere en zakelijke analyse, die het inzicht in het economisch proces, zoals zich dat in ons land tussen de twee wereldoorlogen heeft afgespeeld, verruimt en verdiept.

Mijnsheerenland.

L. M. KOYCK.

AANTEKENING.

PESSIMISME MET VOORBEDACHTEN RADE IN DENEMARKE.

Het Deense nationale budget en het betalingsbalansplan voor 1950 worden gekenmerkt door een pessimisme, dat men, aldus de „Neue Zürcher Zeitung” van 7 dezer, op grond van de gunstige resultaten van productie en buitenlandse handel gedurende het afgelopen jaar, niet zou hebben verwacht. Weliswaar rekent men voor 1950 op gunstige productieresultaten en op onveranderde afzetmogelijkheden, maar men meent, dat de door de devaluatie ongunstiger geworden ruilvoet en de invoerliberalisering een uiterst critieke betalingsbalanspositie zullen veroorzaken. Het tekort wordt geraamd op 720 mln kronen, waarvan slechts 550 mln kronen door Marshall-gelden zullen kunnen worden gedekt.

Een prognose, zoals boven vermeld, is volgens de „N.Z.Z.” zeer twijfelachtig; de praemissen, waarop het betalingsbalansplan is gebaseerd, zijn zo onzeker, dat hoogstens van een theoretische mogelijkheid kan worden gesproken. De buitenlandse handel van Denemarken is in sterke mate afhankelijk van de wereldconjunctuur en wel in het bijzonder van de conjunctuur in de Verenigde Staten en West-Europa; de toekomstige ontwikkeling is daarom niet gemakkelijk te beoordelen. Vooral is tevoren nit te zeggen, welke de invloed zal zijn van de liberalisering van de inter-Europese handel. In Denemarken werd al direct tegen de buitenlandse handelsplannen aan-

gevoerd, dat de invoer te hoog en de uitvoermogelijkheden te laag zijn geschat.

De indruk wordt gewekt, dat het de Regering niet zo zeer te doen is om een betrouwbare economische prognose te geven, dan wel een zeker pessimisme te verwekken met het doel verder overheidsingrijpen in het economisch leven te rechtvaardigen. Gedurende de debatten in het parlement is de Regering dan ook verweten, dat dit betalingsbalansplan geen economisch document, maar een politiek programma is.

Niettemin bestaat er geen reden om aan de ernst van de handels- en valutapositie van Denemarken te twijfelen. De schuld hiervan is echter niet gelegen bij de devaluatie en de invoerliberalisering, zoals de Regering graag wil doen geloven, maar bij de verkeerde economische politiek der laatste jaren. De Regering heeft verzuimd de mogelijkheden tot stabilisatie van het binnenlandse prijs- en kostenpeil, die o.a. het Marshall-plan bood, te benutten. Voorts wist men in September al, dat door de devaluatie de invoer duurder zou worden en men wist eveneens, dat alles moest worden gedaan om het kostenvoordeel, ontstaan door het slechter worden van de wisselkoers, niet door loonsverhogingen verloren te doen gaan. Dat de Regering er niet in is geslaagd volgens dit inzicht te werk te gaan blijkt uit de aanzienlijke loonsverhogingen, waartoe zij begin April bereid werd bevonden. Het is karakteristiek voor het gebrek aan resultaat van de economische politiek, dat reeds nu weer wordt gesproken over de mogelijkheden van een nieuwe devaluatie van de Deense kroon.

Het ziet er, aldus de „N.Z.Z.”, zeer zeker niet naar uit, dat de Deense Regering haar economische politiek zal wijzigen. Ook in de toekomst zal zij de brandende problemen van de handelspolitiek ondergeschikt maken aan de doeleinden van „full employment” en een zo hoog mogelijk investeringsniveau. De Regering is blijkbaar niet van plan door een krappere geldpolitiek verscherpte concurrentie op de binnenlandse markt te scheppen en daardoor de invoering der importliberalisering van binnen uit te vergemakkelijken. En dit opent voor Denemarken sombere perspectieven.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De geldmarkt.

De geldmarkt was gedurende de afgelopen week wederom ruim. Een voortgezette verschuiving van chartaal naar giraal geld was hieraan waarschijnlijk niet vreemd; de bankbiljettencirculatie daalde van 8 op 15 Mei nl. met niet minder dan f 64 mln. De beleningen en voorschotten bij De Nederlandsche Bank bleken per 15 Mei niet te zijn veranderd t.o.v. de week tevoren.

Het bedrag van f 141 mln, waarmee deze post op de weekstaat parasseert, stelt dan ook ongeveer wel het minimumniveau voor, dat de laatste jaren vaak in het midden van maanden, waarin de geldmarkt ruim was, werd bereikt. Op dergelijke tijdstippen is dat deel der voorschotten van de circulatiebank, dat van belang is voor de geldmarkt, — nl. de voorschotten in rekening courant op onderpand aan banken en discontohandelaars — gewoonlijk vrijwel nihil. Genoemd bedrag van ca f 140 mln omvat derhalve bedragen van ander karakter, o.a. voorschotten aan Indonesië.

Het saldo van banken bij De Nederlandsche Bank steeg met f 14 mln. De liquiditeit der banken uitte zich ook in een groter aanbod van callgeld. In verband hiermede werd de callgeldnotering Vrijdag 19 Mei tot $\frac{3}{4}$ pCt — het minimumpercentage dus — verlaagd. Niet alle aanbod kon echter tegen het einde der week door de discontohandelaars worden opgenomen. De marktdisconto's weerspiegelden de geldruimte evenzeer. Voor de meeste

kort lopende termijnen waren de noteringen der discontohandelaars $1\frac{3}{8}$ — $\frac{7}{16}$, voor termijnen van 3 maanden en langer $1\frac{7}{16}$ — $\frac{1}{2}$ pCt.

De kapitaalmarkt.

Op de aandelenmarkt gaf het koersniveau, zoals uit onderstaande indexcijfers blijkt, gedurende de verslagweek wederom een gevoelige daling te zien.

Zoals reeds herhaaldelijk het geval was gedurende de laatste maanden, gaven de Indonesische fondsen ook ditmaal de toon aan. De eis tot schadevergoeding van f 200 mln, door Indonesische woordvoerders aan Nederland gesteld, en het hieraan gekoppelde dreigement om transfer van pensioenen bij niet-inwilliging stop te zetten, vormden voor vele houders van Indonesische fondsen een bittere ontgoocheling. Weliswaar schijnt niet de gehele Indonesische Regering achter deze eisen te staan, maar het feit, dat althans sommigen ook aan de financieel-economische paragrafen van de R.T.C. willen tornen, trok sterk de aandacht.

Bij vele belastingplichtigen komen thans de voorlopige aanslagen inkomstenbelasting 1949 binnen, dus ca 1 jaar later dan behoorde te geschieden. Mocht deze achterstand dit jaar ingehaald worden, dat zouden velen in 1950 derhalve ten minste twee aanslagen moeten betalen. Deze gang van zaken in een tijd, dat de liquiditeit allerwege reeds uit anderen hoofde vermindert, zal sommigen aanleiding kunnen geven tot verkoop van effecten en in zoverre een verdere druk op de aandelenmarkt kunnen uitoefenen.

Van de inschrijvingsmogelijkheid op de $3\frac{1}{4}$ pCt Nederlandse Staatslening II door institutionele beleggers ten laste van de „voorinschrijfrekening” is een ruim gebruik gemaakt. Ingeschreven werd nl. voor f 480 mln, waarmee een zeer belangrijk gedeelte van deze rekening thans dus ook formeel is geconsolideerd.

Kenmerkend is, dat vrijwel dit gehele bedrag werd gotten in de vorm van inschrijvingen in Schuldregisters, hetgeen administratief grote voordelen voor de meer permanente beleggers medebrengt. Voor slechts f 20 mln werd de vorm van obligaties gekozen. Deze vorm verdient de voorkeur voor hen, die vooral prijs stellen op gemakkelijke verhandelbaarheid, hetgeen bij deze beleggers blijkbaar niet het geval is.

	12 Mei 1950	19 Mei 1950
Aand. indexcijfers		
Algemeen	146,6	144,4
Industrie	211,1	209,7
Scheepvaart	141,5	141,4
Banken	123,3	122,2
Indon. aandelen	51,7	48,7
Aandelen		
A.K.U.	170 $\frac{1}{2}$	169 $\frac{1}{2}$
Philips	227	223
Unilever	206 $\frac{1}{2}$	199 $\frac{3}{4}$
H.A.L.	153 $\frac{1}{2}$	157 $\frac{1}{2}$
Amsterdam Rubber	122 $\frac{1}{2}$	116 $\frac{1}{2}$
H.V.A.	116 $\frac{1}{2}$	112
Kon. Petroleum	285	279
Staatsobligaties		
2 $\frac{1}{2}$ pCt N.W.S.	81	81
3—3 $\frac{1}{2}$ pCt 1947	98 $\frac{11}{16}$	98 $\frac{5}{8}$
3 pCt Invest. certif.	99 $\frac{9}{16}$	99 $\frac{3}{8}$
3 pCt Dollarlening	98 $\frac{1}{2}$	98 $\frac{1}{2}$

STATISTIEKEN.

OVERZICHT VAN DE OPBRENGST DER RIJKSMIDDELEN ¹⁾.

STAAT I.

Ontvangsten op niet-kohierbelastingen. Kalenderjaar 1950.

× f 1 mln

Benaming der middelen	Jan. 1950	Febr. 1950	Mrt 1950	Totaal 1 Jan. 1950 t/m ult. Mrt 1950	Raming jaar 1950
Loonbelasting	70,1	65,2	24,2	159,5	560,0
Dividendbelasting	1,6	5,6	2,3	9,5	45,0
Commissarissen bel.	0,7	0,6	0,2	1,5	6,5
Vereveningsheffing	24,2	24,6	8,7	57,5	210,0
Rechten op de invoer	28,4	26,9	34,7	90,0	300,0
Statistiekrecht	0,7	0,8	1,2	2,7	7,0
Bijzond. Wijnbelasting	—	—	—	—	0,0
Accijns op zout	0,3	0,2	0,2	0,7	7,0
Accijns op gedistilleerd	7,5	6,7	8,3	22,5	90,0
Accijns op bier	1,1	1,2	1,2	3,6	16,0
Accijns op suiker	8,4	8,2	8,1	24,7	80,0
Accijns op tabak	24,1	19,2	24,4	67,8	190,0
Belast. op gouden en zilveren werken	0,1	0,1	0,1	0,2	0,7
Omzetbelasting	86,1	96,2	60,5	242,8	800,0
Rechten van zegel *)	1,3	1,6	1,7	4,6	18,0
Rechten van registratie	4,6	2,7	3,3	10,6	35,0
Rechten van successie, enz.	5,9	4,8	6,1	16,9	65,0
Motorrijtuigenbelasting	2,8	2,9	3,0	8,6	40,0
Totaal	267,8	267,6	188,4	723,8	2.470,2

*) Hieronder begrepen zegelrecht nota's van makelaars en commissioonnais in effecten ..

0,4

0,3

0,3

0,9

STAAT II.

Ontvangsten op kohierbelastingen.

× f 1 mln

Benaming der middelen	Jan. 1950	Febr. 1950	Mrt 1950	Totaal 1 Jan. 1950 t/m ult. Mrt 1950
Inkomstenbelasting	42,2	43,8	62,5	148,4
Vermogensbelasting	3,1	3,3	5,3	11,7
Vennootschapsbelasting	44,9	51,4	60,1	156,4
Grondbelasting ¹⁾	7,8	3,8	1,9	13,5
Personele belasting ¹⁾	5,6	6,5	7,8	19,8
Ondernemingsbelasting ¹⁾	14,0	17,4	26,7	58,1
Totaal	117,5	126,0	164,3	407,8

¹⁾ Incl. gemeentelijke en provinciale opcenten, resp. vermenigvuldigingsfactor.

STAAT III.

Ontvangsten op buitengewone middelen. Kalenderjaar 1950.

× f 1 mln

Benaming der middelen	Jan. 1950	Febr. 1950	Mrt 1950	Totaal 1 Jan. 1950 t/m ult. Mrt 1950	Raming jaar 1950
Vermogensbelasting	7,3	6,8	5,8	19,9	150,0
Vermogensheff. ineens	3,9	3,5	3,4	10,8	50,0
Betaald als volgt ¹⁾ :					
uit zekerheidstellingen	0,3	0,4	0,0	0,7	
uit geblokkeerd geld en inschrijvingen Grootboek 1946	9,7	13,3	4,0	27,0	
uit overige geconsolideerde staatsschuld met vrij geld	— 1,7 ²⁾	— 5,8 ²⁾	3,0 ²⁾	— 4,5 ²⁾	
	2,9	2,7	1,6	7,2	

¹⁾ Benaderende cijfers.

²⁾ Incl. correcties voor voorgaande perioden.

STAAT IV.

Aanslagregolting der kohierbelastingen en buitengewone heffingen ¹⁾.

× f 1 mln

Benaming der middelen	Nog te ontvangen op alle t/m ult. 1949 opgelegde aanslagen per 31 Dec. 1949	In Jan. t/m Mrt '50 opgelegde aanslagen boekingsstijdvak 1949/1950	In Jan. t/m Mrt '50 opgelegde aanslagen boekingsstijdvak 1950/1951	Totaal ontvangen in Jan. t/m Mrt 1950 op alle opgelegde aanslagen	Nog te ontvangen op alle opgelegde aanslagen per ult. Mrt 1950
	1	2	3	4	5
Inkomstenbelasting	549,4	317,6	0,0	148,4	718,6
Vermogensbelasting	29,0	37,0	0,0	11,7	54,3
Vennootschapsbelast.	143,6	— 6,0	123,4	156,4	104,6
Grondbelasting ¹⁾	17,0	0,2	—	13,5	3,7
Personele belasting ²⁾	29,7	23,3	—	19,8	33,2
Ondernemingsbelasting ²⁾	—	—	0,8	—	—
Totaal	983,3	488,4	124,2	407,8	1.188,1
Vermogensaanwasbelasting + vermogensheffing ineens	385	— 16 ³⁾	—	31	338

¹⁾ Bij deze staat geldt: kolom 1 + 2 + 3 — 4 = 5.

²⁾ Incl. gemeentelijke en provinciale opcenten, resp. vermenigvuldigingsfactor.

³⁾ Bij de buitengewone middelen komt geen boekingsstijdvak voor.

⁴⁾ Ten gevolge van afrondingen behoeven de totalen niet met de som der posten overeen te stemmen.

STAAT V. Vergelijking tussen de ramingen en de aanslagen der kohierbelastingen. × f 1 mln

Benaming der middelen	Raming jaar 1949	Opgelegd t/m ult. Mrt 1950 boekings-tijdvak 1949/1950	Raming jaar 1950	Opgelegd t/m ult. Mrt 1950 boekings-tijdvak 1950/1951
Inkomstenbelasting	700,0	337,7	740,0	0,0
Vermogensbelasting	55,0	37,7	60,0	0,0
Vennootschapsbelasting	175,0	369,1	250,0	123,4
Grondbelasting 1)	30,0	27,0	30,0	—
Personele belasting 1)	24,0	21,4	24,0	—
Ondernemingsbelasting 1)	55,0	80,3	100,0	0,3
Totalen	1.039,0	873,2	1.204,0	123,7

1) Excl. gemeentelijke en provinciale opcenten, resp. vermenigvuldigingsfactor.

STAAT VI. Kalenderjaar 1950 . Zekerheidstellingen. × f 1 mln

	Geïnd gedurende de periode	Geïnd t/m einde van de periode	Nog te innen per einde van de periode	Afgeschreven gedurende de periode	Totaal geïnd + nog in te vorderen t/m einde van de periode	Totaal afgeschreven t/m einde van de periode.
t/m Dec. 1945	—	600	576	—	1.176	15
1946	953	1.553	729	112	2.282	127
1947	316	1.869	525	403	2.394	530
1948	99	1.968	320	1.076	2.288	1.606
1949	— 14	1.954	75	335	2.029	1.941
Januari 1950 1)	—	1.954	70	1	2.024	1.942

1) Na Januari 1950 worden door het Departement van Financiën, gezien de zeer geringe mutaties in de zekerheidstellingen, dienaangaande geen gegevens meer verstrekt.

TOELICHTING BIJ HET OVERZICHT VAN DE OPBRENGST DER RIJKSMIDDELEN.
Staat I en II.

Deze stater vermelden de werkelijk in elke maand ontvangen bedragen (kasadministratie).

Bij de omzet- en loonbelasting en vereveningsheffing moet de afdracht in principe één maal per kwartaal geschieden, nl. in Januari, April, Juli en October.

Staat III.

Ook hier zijn de werkelijk ontvangen bedragen vermeld (kasadministratie), terwijl bovendien de wijze van betaling is aangegeven.

Staat IV.

Uit deze staat kan worden afgelezen hoe ver de belastingdienst is gevorderd met het opleggen van aanslagen en tevens, welk bedrag nog moet worden ontvangen op reeds opgelegde aanslagen.

De beide kolommen 2 en 3 betreffen de door de belastingdienst in 1950 opgelegde voorlopige en definitieve aanslagen (debiteuren-administratie).

Een voorlopige of definitieve aanslag inkomstenbelasting 1949 behoort normaliter in het boekingsjaar 1949/50 te worden opgenomen; een — uiteraard — voorlopige — aanslag inkomstenbelasting 1950 in het boekingsjaar 1950/51.

Staat V.

Deze staat maakt een vergelijking mogelijk tussen de in totaal t/m einde van de maand opgelegde aanslagen en de raming. In deze staat zijn — in tegenstelling met staat IV — de aanslagen in de grondbelasting, personele belasting en ondernemingsbelasting vermeld exclusief de gemeentelijke en provinciale opcenten, resp. vermenigvuldigingsfactor, daar deze laatste ook niet in de raming zijn opgenomen.

Staat VI.

Dit zijn bedragen, die, vrijwillig of verplicht, door de belastingplichtigen bij de ontvangst der belastingen zijn gedeponereerd. Zij dienden als vooruitbetaling op nog niet opgelegde aanslagen in de bestaande belastingen, vermogensaanwasbelasting en vermogensheffing ineens (zie ook staat III).

De staat vermeldt zowel de opgelegde zekerheidstellingen als de betalingen waaraan en voorts de afschrijvingen, die op de zekerheidstellingen daags de opgelegde aanslagen plaatsvonden.

NATIONALE BANK VAN ZWITSERLAND.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Buitenl. wissels	Disconto's en voorschotten	Effecten	Biljetten in omloop	Andere crediten
31 Dec. 1946	4.949,9	158,0	238,7	52,7	4.090,7	1.163,7
29 April 1950	6.243,2	296,3	88,9	41,3	4.266,9	2.033,-
6 Mei 1950	6.241,4	296,8	90,2	41,3	4.208,0	2.091,8
15 Mei 1950	6.239,3	297,4	89,3	41,3	4.142,6	2.159,8

BANK VAN FRANKRIJK.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Disconto's en voorschotten	Voorschotten aan de Staat		
			Vaste	Schatkist	Bezettingskosten Duitsland
26 Dec. 1946	94.817	118.302	59.449	67.900	426.000
30 April 1950	52.981	371.726	125.042	166.900	426.000
27 April 1950	52.981	394.419	125.042	167.100	426.000
3 Mei 1950	52.981	370.334	125.042	170.200	426.000
11 Mei 1950	52.981	361.642	125.042	168.000	426.000

Data	Bankbiljetten-circulatie	Deposito's			
		Totaal	Staat	Accords de coop. economique	Diversen
26 Dec. 1946	721.865	63.458	—	—	—
20 April 1950	1.311.150	137.784	31	32.527	105.226
27 April 1950	1.332.148	148.408	21	34.284	114.103
3 Mei 1950	1.348.335	116.531	22	11.857	104.652
11 Mei 1950	1.340.408	115.730	58	11.837	103.835

NATIONALE BANK VAN BELGIË.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Goudvoorraad	Vorderingen o. h. buitenl. i. v. m. betalingsacc.	Tegned op het buitenland	Handelspapier op België en overbetsaffecten *	Voorschotten op overheidsfondsen	Deel en pasmunt
13 April 1950	29.716	9.366	1.249	11.858	253	461
20 April 1950	29.682	9.799	1.243	10.896	275	450
27 April 1950	29.747	8.523	1.739	11.856	247	430
4 Mei 1950	29.850	9.056	1.655	12.573	258	411
11 Mei 1950	29.639	9.114	1.278	12.026	298	412

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa	Bankbiljetten in omloop	Rekening courant saldi		
				Schatkist	Buitenlandse banken	Totaal
16 Sept. 1948	657	91.729	81.568	22	2.425	6.251
13 April 1950	1.022	95.594	87.260	231	1.440	4.328
20 April 1950	1.025	94.615	86.314	262	1.471	4.365
27 April 1950	1.029	95.483	86.079	236	1.729	5.385
4 Mei 1950	1.031	96.346	86.785	284	1.974	5.557
11 Mei 1950	1.034	95.110	85.879	209	2.050	5.403

DE NEDERLANDSCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Tegoed bij corresp. in het buitenland en buitenlandse de-taalmiddelen	Voorschotten in rekkort (incl. bel.)	Bankbiljetten in omloop
30 Dec. '46	700.876	4.434.786	100.816	153.109	2.744.151
11 Apr. '50	882.647	65.346	798.994	162.246	2.964.624
17 Apr. '50	882.806	65.231	827.094	142.416	2.906.718
24 Apr. '50	883.004	63.356	828.634	158.007	2.908.295
2 Mei '50	883.696	64.375	868.725	147.776	2.984.061
8 Mei '50	883.826	72.620	879.045	140.796	2.934.544
15 Mei '50	883.982	71.716	913.762	140.641	2.898.359
22 Mei '50	884.033	79.547	937.520	143.100	2.878.095

Saldit in rekening courant

Data	's Rijks Schatkist	's Rijks Schatkist bijzondere rekening	Geblok-keerde saldi	Saldit van banken in Nederland	Vrije saldi van vreem-de circul. banken	Andere vrije saldi
30 Dec. '46						
11 Apr. '50	467.327	540.254	1.840	37.213	444.012	474.265
17 Apr. '50	491.891	627.115	1.820	40.676	462.285	420.199
24 Apr. '50	542.874	659.309	1.820	28.555	401.623	430.954
2 Mei '50	463.211	714.589	1.812	46.733	418.360	424.070
8 Mei '50	472.020	714.589	1.813	27.146	444.775	447.606
15 Mei '50	447.466	762.205	1.799	41.248	482.404	447.444
22 Mei '50	471.992	762.205	1.800	39.466	423.180	545.949

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	6 Mei 1950	29 April 1950
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederl. Bank N.V.	f 478.343.654,31	f 519.814.714,04
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	„ 266.691,29	„ 11.503.560,19
Kasvorderingen wegens creditverstreking aan het buitenland	—	—
Daggeldlening tegen onderpand	—	—
Saldo der postrekeningen van Rijkscomptabelen	„ 281.603.002,64	„ 328.908.212,47
Voorschotten op ultimo Maart 1950 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	—	—
Vordering in rek. courant op: V.S. Indonesië	„ 53.455.002,15	„ 53.455.002,15
Suriname	„ 29.544.723,81	„ 29.546.235,06
Ned. Antillen	—	—
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	—	—
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	—	—
Andere staatsbedrijven en instellingen	„ 491.182.839,50	„ 476.383.107,50
Verplichtingen		
Voorschot, door De Nederl. Bank N.V., verstrekt	—	—
Voorschot, door De Nederlandsche Bank N.V. in rekening courant verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	„ 2048.502.100,—	f 2050.302.100,—
Schatkistpromessen bij De Nederlandsche Bank N.V. ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	„ 1350.000.000,—	„ 1350.000.000,—
Schatkistpromessen in omloop (rechtstreeks bij De Nederl. Bank N.V. is geplaatst nihil)	—	—
f 5.691,8 mln. w.o. garantie Bretton Woods f 1.245 mln	„ 4446.800.000,—	„ 4457.500.000,—
Daggeldleningen	—	—
Muntbiljetten in omloop	„ 139.097.853,—	„ 138.504.740,50
Schuld op ultimo Maart 1950 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	„ 134.249.195,24	„ 134.249.195,24
Schuld in rek. courant aan: V.S. Indonesië	—	—
Suriname	—	—
Ned. Antillen	„ 18.217.963,61	„ 17.624.402,04
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	„ 875.442,07	„ 2.437.870,05
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	„ 287.616.076,90	„ 325.693.818,12
Andere staatsbedrijven	—	—
Schuld aan diverse instellingen in rekening met 's Rijks Schatkist	„ 1585.465.732,30	„ 1.585.965.503,27

FEDERAL RESERVE BANKS.
(Voornaamste posten in miljoenen dollars).

Data	Metaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt securities
	Totaal	Goudcertificaten		
31 Dec. 1946	18.381	17.587	268	23.350
27 April 1950	23.035	22.508	228	17.641
4 Mei 1950	23.033	22.509	206	17.711
11 Mei 1950	23.048	22.524	192	17.591

Data	F.R.-biljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Govt	Member-banks
31 Dec. 1946	24.945	17.353	393	16.139
27 April 1950	22.801	17.861	833	15.898
4 Mei 1950	22.870	17.951	678	15.986
11 Mei 1950	22.844	17.754	533	15.907

Dr. LEEFLANGER
Recla-Medicus

HEEFT JARENLANG STUDIE GEMAAKT VAN DE ADVERTENTIE-ORGANEN

Hij kwam tot de slotsom, dat nagenoeg héél Nederland - het minst welgestelde volksdeel uitgezonderd - tijdschriften leest en dat in tijdschriften de advertenties langer leven.

Zijn bevindingen stemmen overeen met de resultaten van een uitgebreid onderzoek, dat de Nederlandse Organisatie van Tijdschrift-Uitgevers (N.O.T.U.) liet instellen door het Nederlands Instituut voor de Publieke Opinie. Een van de daarover uitgebrachte rapporten bevat tal van wetenswaardigheden omtrent bladen als het tijdschrift waarin U nu leest.

Ieder die belang heeft bij reclame, kan zich deze objectieve gegevens verschaffen door (onder vermelding van firma en functie) het Rapport Professionele-Tijdschriften aan te vragen bij de N.O.T.U., Lange Voorhout 14, tel. 182139, den Haag. De volledige documentatie is bovendien in het bezit van alle erkende advertentiebureaux.

door 'n goed **Periodiek** naar 'n goed publiek

en... Uw advertentie leeft langer!

◆ **Beschikbare krachten** ◆

DOCTORANDUS INDOLOGIE

met algemene economische en sociologische vorming en belangstelling zoekt werkring, bij voorkeur van wetenschappelijk karakter, op sociologisch of sociaal-economisch terrein. Tot uitzending bereid. Enige jaren veelzijdige ervaring in 'onafhankelijke positie bij uitvoering opbouwplan van autonome deelstaat in Indonesië. Gehuwd, 27 jaar; beschikbaar omstr. 1 Oct. Br. onder No. ESB 1750, Bur. van dit blad, Postbus 42, Schiedam.

Speciale opdrachten enz.

Pas afgestudeerd econ.drs. stelt zich hiervoor beschikbaar. Ook bereid in vaste dienst te treden. Br. onder No. ESB 1751, Bur. v. d. blad, Postbus 42, Schiedam.

◆ **Diversen** ◆

Pontiac Cabriolet

1937. van part., fraaie wagen, prima staat. Vaste prijs f 3.500. Bez. Gouda, Graaf Florisweg 95, Tel. 3636 of Schiedam, Noordvestingsingel 141. Telefoon 68423.

Te koop aangeboden, wegens aanschaffing grotere wagen een Citroën 11 normaal 1949 in prima conditie. Uitsluitend aan particulieren. Maartens dijkseweg No. 1. Lage Vuursche, tel. K-2956-216.

AANGEBODEN:

PONTIAC CABRIOLET 1947

licht-grijs, 4-pers., compl. met radio, kachel, enz., in buitengewoon mooie staat. Bereid andere gesloten wagen, groot of klein, te ruilen. N.V. Automobielbedrijf v/h Firma C. F. VAN MILL, Gorinchem, Telefoon 01830 — 2644.

TE KOOP AANGEBODEN:

3 KAMER-FLAT

1e etage, garage aanwezig, te Scheveningen, Gev. Deynootweg 45. Nieuwbouw. Juni a.s. gereed. Vest. verg. verzekerd. Brieven onder No. 47447, Adv.-Bur. Die Haghe, Plein 11, Den Haag.

Schakel in voor-
komende gevallen
deze rubriek in

Groothandel

DEZE WEEK:

**Verbond van de
Nederlandse Groothandel**

★ Iedere week zeer veel nieuwe gevraagde offertes en aanbiedingen van binnen- en buitenland.
Plaats voor export een aanbieding in de rubriek **TRADE OPENINGS.**

Abonnementsprijs f 15.— per jaar

KON. NED. BOEKDRUKKERIJ H. A. M. ROELANTS — SCHIEDAM

Ook voor Beschikbare Krachten is de annonce in „Economisch-Statistische Berichten” de aangewezen weg. Annonces, waarvan de tekst 's Maandags in ons bezit is, kunnen, plaatsruimte voorbehouden, in het nummer van dezelfde week worden opgenomen.

HANDELSCOMPAGNIE N.V.

GEVESTIGD TE ROTTERDAM

UITGIFTE van

Nominaal f. 600.000,- gewone aandelen

voor $\frac{2}{3}$ delende in de winst over het boekjaar 1950 en ten volle in die van volgende jaren tegen de koers van 140%

De inschrijving op bovengenoemde aandelen wordt opengesteld op

WOENSDAG, 31 MEI 1950

van des voormiddags 9 tot des namiddags 4 uur, ten kantore van de Heren

R. MEES & ZONEN te Rotterdam en 's-Gravenhage
BEELS & CO. — DE CLERCQ & BOON HARTSINCK

te Amsterdam

op de voorwaarden van het prospectus dd. 23 Mei 1950. Prospectussen en inschrijvingsbiljetten benevens, tot een beperkt aantal, exemplaren van het laatste jaarverslag en de statuten, zijn bij de inschrijvingskantoren verkrijgbaar.

R. MEES & ZONEN

Rotterdam, 23 Mei 1950.

**Economisch - Statistische
Berichten**

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W).
Telefoon Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.
Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie, 14, Universiteitstraat, Gent.
Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland f 26,— per jaar; voor België/Luxemburg f 28,— per jaar, te voldoen door storting van de tegenwaarde in Belgische francs bij de Banque de Commerce te Brussel of op haar Belgische postgirorekening no 260.34.

Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,—, overige landen f 28,— per jaar.

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangehekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 6). Advertentie-tarief f 0,40 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaft van redenen te weigeren.